

GEDENKBOEKJE

levens Programmaprojekt

TER GELEGENHEID VAN DE HEROPENING VAN HET
GEBOUW VOOR CHR. BELANGEN

„KOINONIA”

TE BEMMEL. OUDKERKOF A 85
OP MAANDAG 28 FEBRUARI en
DONDERDAG 3 MAART 1948.

aal 1: 50.000

uur gaans

landsche mylen

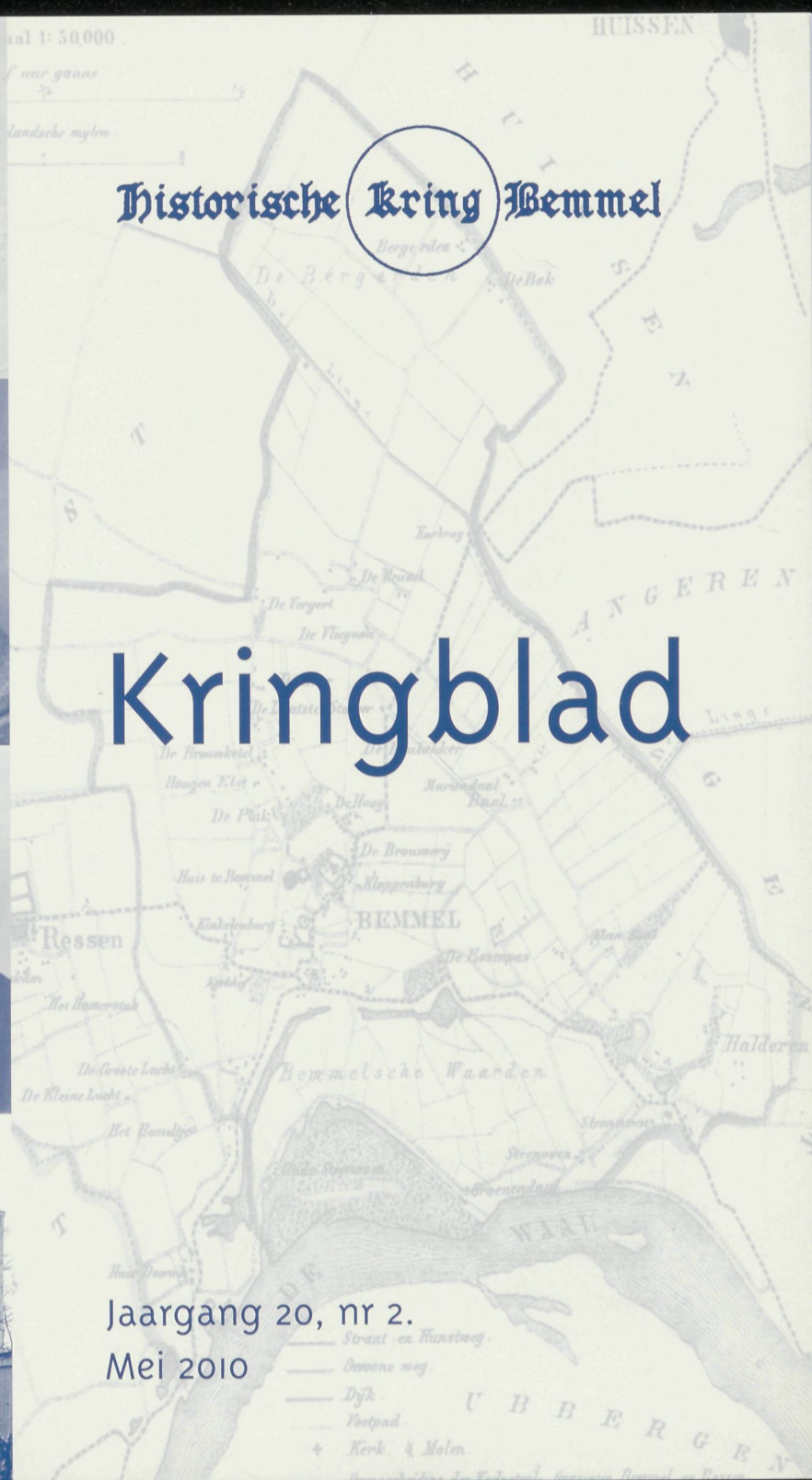
Historische Kring Bemmel

Kringblad

Jaargang 20, nr 2.

Mei 2010

- Straat- en Kunstweg
- Gewone weg
- Dijk
- Voetpad
- + Kerk & Molen

Historische Kring Bemmelen

Uitgave ten behoeve van de leden, jaargang 20 no 2.
DATA DRUK Gendt
ISSN 1384-9271

Inhoudsopgave:

Woord van de voorzitter	1
't Is historisch (30) - Wiepsen	2
Algemene Ledenvergadering goed bezocht	3
Mogen wij ons even voorstellen	4
Meester D.J. Pott	6
Oproep oorlogsverhalen	10
Oproep foto's wederopbouw	11
Uut de ouwe deus – MGZ gebouw	13
Historische Kring Bemmelen gaat digitaal	14
't Is historisch (31)	14
Tentoonstelling meester Wierink	15
Agenda	18
Leven en werken van Meester Wierink	19
De Damesgymclub 25 jaar	30
Soldatenoverlast in de loop der eeuwen in de Over-Betuwe	32
De familie Weijers op Groot Baal	40
Oud archiefmateriaal (27)	52
Het klompenmakersgilde vergadert	55
Karikaturen van bekende Bemmelingen	55
Mooie plekjes	57
Internet wetenswaardigheden	57
Aanwinsten	59
Advertenties 1947	60
Colofon	

Dit is de zevenenvijftigste uitgave van het Kringblad.

Het voornemen bestaat het volgende nummer in september 2010 te laten verschijnen. Kopij voor dat nummer is welkom en kan bij de redactieleden of bij het secretariaat worden ingeleverd. Als uiterste datum voor het inleveren van kopij willen wij graag 1 augustus 2010 aanhouden.

Woord van de voorzitter

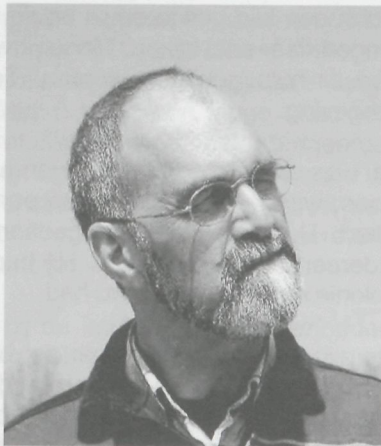
Voor u ligt het meinummer van het Kringblad met andermaal veel lezenswaardige artikelen. Zo treft u een bijdrage aan van Martien Schenkels over soldatenoverlast in de loop der eeuwen in de Over-Betuwe en de lezing van de gebroeders Wierink bij de opening van de tentoonstelling Leven en werken van Meester Wierink. Tevens kunt u een impressie lezen van de Algemene Ledenvergadering gehouden op 16 maart jongstleden.

Graag sta ik nog even stil bij deze ledenvergadering waarop de alom bekende eerste regels van het gedicht 'Mei' van Herman Gorter van toepassing is: 'Een nieuwe lente en een nieuw geluid. Ik wil dat dit lied klinkt als het gefluit'. Mocht u het prachtige gedicht nog eens rustig willen lezen, dan kunt u dit op internet vinden: http://nl.wikisource.org/wiki/Gorter/Mei/Boek_I

Tijdens de ledenvergadering hebben we namelijk twee nieuwe bestuursleden mogen verwelkomen: Nol van Rossum en Wilco Vermeer.

In dit Kringblad stellen zij zich aan u voor. Omdat Nol van Rossum in een aantal van zijn functies reeds penningmeester was en is, vervult hij nu ook deze functie binnen het kringbestuur. Wilco Vermeer treedt in de functie van secretaris van de kring.

Aftredend waren Gijs Bouwman en Gerard Sommers. Gijs is herkozen en van Gerard hebben we helaas na bijna 21 jaar afscheid moeten nemen. Hij had eind vorig jaar al te kennen gegeven dat hij het stokje over wilde dragen. Gerard is kort na de oprichting penningmeester geworden en is dat al die tijd gebleven. Daarnaast was Gerard trekker van de succesvolle kalenderactie die 14 jaar heeft gelopen met een oplage van 900 stuks in de laatste kalenderjaren. Gerard ging voor het kringblad op onderzoek uit, nam vele interviews af en leverde zo een grote en gevarieerde bijdrage aan de artikelenreeks. Hij verzorgde tevens de opmaak, drukbegeleiding en distributie. Noodgedwongen moest hij eind 2007 tijdens de bestuurscrisis ook nog de functie van secretaris erbij nemen. Waardering voor zijn enorme inzet is dan ook op zijn plaats en tijdens de ledenvergadering werd dit ondersteund met een stevig applaus.

Het kringbestuur is weer op sterkte, maar wij kunnen uw steun nog steeds gebruiken, met name voor het kringblad. Nu Gerard is teruggetreden en ook Joop Verburg om gezondheidsredenen een stapje terug doet, hebben we minder kopij dan gewoonlijk. U merkt dat al direct aan de omvang van dit kringblad. Mocht u leuke onderwerpen hebben over de historie van ons werkgebied schroom dan niet met één van de bestuursleden contact op te nemen. Ik spreek de verwachting uit dat we ons samen met liefde blijven inzetten voor het behoud van het eigene van het dorp. Voor nu veel leesplezier gewenst!

Marc Kocken

't Is historisch (30) - Wiepsen

Wiepsen

Op een dag was Jan Costermans met wat jeugdige hulpjes aan het werk op een stuk bouwland op De Plak, dat gepacht was. Het land lag achter het huis van Herman Roelofs en heette 'De Vlasterd'. Op dat land stonden bieten en ze waren bezig teveel gezaaide bieten en onkruid te verwijderen. 'Bieten op één zetten', noemde men dat.

Naast het bietenland lag de kersenboomgaard van Gerard en Bernhard Derksen. Die waren op datzelfde moment bezig kersen te plukken. Opeens klonk een luid geschreeuw uit de kersenbongerd. Costermans en zijn helpers gingen daar snel kijken. Mogelijk was er iemand uit een boom gevallen en dan kon er hulp geboden worden. Tenslotte woonde er niemand in de directe omgeving.

Nu was dat juist de oorzaak van wat er gebeurd was. Als je je behoefte moest doen, was je aangewezen op een droge sloot, want er was geen toilet in de buurt. Dat had Bernhard gedaan. Daar deed niemand moeilijk over, want iedereen moest wel eens. Hij had echter niet gezien, dat daar een wespenkolonie een nest gebouwd had.

Op zijn hurken was hij daar net bovenop gaan zitten. De wespen vielen hem vanzelfsprekend aan en Bernhard werd in zijn achterwerk gestoken. Dat was natuurlijk heel pijnlijk! Zo snel mogelijk wilde hij weggrennen. Maar hardlopen viel ook niet mee, want hij had zijn broek nog op de enkels. Snel ophijsen! Maar toen bleek, dat er nog verscheidene wespen in de broek zaten en die kwamen knel te zitten en roerden zich natuurlijk. En dat was nog pijnlijker! Bernhard is daar nog een flinke poos behoorlijk ziek van geweest.

Met dank aan Jan Costermans en Theo Derksen.

Joop Verburg

Algemene Ledenvergadering goed bezocht

Hoewel het verslag van de in maart jl. gehouden Algemene Ledenvergadering nog niet gereed is, willen we u een impressie van de goed bezochte bijeenkomst niet onthouden. Het bestuur had dit jaar gekozen om de Algemene Ledenvergadering niet te combineren met een andere activiteit. Het doel hiervan was om meer tijd te geven aan discussie over de Historische Kring Bemmels zelf. De goede opkomst heeft in ieder geval aangegeven dat deze formule genoeg mensen heeft geïnspireerd om te komen. Was u er niet bij? Zorg dan dat u dit volgend jaar niet mist.

Uiteraard kwam een aantal vaste agendapunten aan de orde. De jaarverslagen van de penningmeester en de secretaris en de kascontrole gaven een goed beeld van de activiteiten en de huidige stand van de vereniging. Deze onderdelen leidden tot weinig discussie. Enige discussie kwam wel over de overschrijding van de begroting, voornamelijk veroorzaakt door het "Project Meester Wierink". De vergadering adviseerde het bestuur in het vervolg bij dergelijke projecten uit te kijken naar aanvullende financiering. Hoewel de reserve deze overschrijding kan opvangen, beloofde het bestuur hier in de toekomst op toe te zien.

Een ander onderdeel dat aan de orde kwam was het afscheid van Gerard Sommers als bestuurslid en de verwelkoming van Nol van Rossum en Wilco Vermeer in het bestuur. Na een toespraak door de voorzitter, werd Gerard Sommers met applaus, bloemen en een attentie bedankt voor zijn jarenlange inzet voor de Historische Kring Bemmels. Gerard heeft een lange staat van dienst, waarbij hij de laatste periode als secretaris/penningmeester fungeerde. De vergadering sprak de hoop uit nog lang van bijdragen door Gerard te mogen blijven genieten. De vergadering verwelkomde vervolgens Nol van Rossum als nieuwe penningmeester en Wilco Vermeer als nieuwe secretaris en wenste hen veel succes met hun nieuwe functie.

Tijdens de rondvraag werd nog stilgestaan bij de komende werkzaamheden rond de Markt en het MGZ gebouw in Bemmels. Het bestuur gaf aan hier bovenop te zitten in verband met mogelijke opgravingen.

Rest ons Gerard Sommers nogmaals te bedanken voor zijn jarenlange inzet voor de Historische Kring Bemmels. Gerard we kunnen nog artikelen gebruiken voor het kringblad, dus mocht je nog wat tijd over hebben, we houden ons aanbevelen.

Namens het bestuur,

Wilco Vermeer, secretaris

Mogen wij ons even voorstellen

Als u dit kringblad ontvangt, ben ik alweer enige maanden de nieuwe secretaris van de Historische Kring Bemmeler. Sommigen van u heb ik al op de algemene ledenvergadering mogen ontmoeten, ik hoop dat nog vele ontmoetingen volgen.

Wie ik ben? Ik ben Wilco Vermeer, 47 jaren jong, gehuwd en vader van een tienerzoon en een tienerdochter. Mijn beroep is machinist bij NS-Reizigers. Na 12 jaar raadslidmaatschap in de voormalige gemeente Bemmeler en de gemeente Lingewaard en drie jaar lid van Provinciale Staten, vond ik het tijd me op andere interessante zaken te richten. Vanuit mijn interesse voor geschiedenis in het algemeen en de Tweede Wereldoorlog in het bijzonder, wil ik me ook inzetten voor de lokale geschiedenis. Dus de stoute schoenen aangetrokken en contact opgenomen met de Historische Kring Bemmeler. Zo kwam ik in contact met Marc, onze voorzitter. Na enig

overleg en beraad heb ik me beschikbaar gesteld voor het kringbestuur en het secretariaat. De rest is geschiedenis.

Historie is voor mij geen vreemd vakgebied. Al vanaf mijn jeugdjaren hou ik me vooral met de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog bezig. Geboren in Vlissingen, interesseerde ik me al heel jong voor de overblijfselen van de Tweede Wereldoorlog die daar te vinden zijn. Van interesse in de objecten, groeide langzaam de interesse in de geschiedenis achter die objecten. Nu tien jaar geleden sloot ik me aan bij een groep mensen rond de website www.go2war2.nl, op dit moment de grootste Nederlandstalige database over de Tweede Wereldoorlog. Vanuit de groep rond deze website is al snel besloten een stichting op te richten, Stichting Informatie Wereldoorlog Twee (www.stiwot.nl), waarvan ik sinds de oprichting secretaris ben. Deze stichting is op dit moment de beheerder van diverse Nederlands- en Engelstalige websites over de Tweede Wereldoorlog (naast www.go2war2.nl en www.stiwot.nl ook de websites www.oorlogsmusea.nl, www.ww2awards.com, www.stiwotforum.nl en www.stiwotreizen.nl). Qua bezoekersaantallen behoren deze websites tot de grootste ter wereld op dit gebied. Zelf beheer ik de website www.ww2awards.com die handelt over onderscheidingen en hun ontvangers tijdens en in relatie met de Tweede Wereldoorlog.

Naast dit werk doe ik de bacheloropleiding Algemene Cultuurwetenschappen aan de Open Universiteit.

Rest mij nog de vorige secretaris Gerard Sommers te bedanken voor zijn jarenlange inzet en zijn inzet bij mijn inwerking en de overdracht van het secretariaat.

Wilco Vermeer

Ik ben Nol van Rossum, ruim 65 jaren geleden geboren in Bemmelen op de plek waar ik nog steeds met veel plezier woon. Na de lagere school bij ons op het Meestersplein ben ik 3 jaar naar de MULO geweest waarna ik thuis kwam te werken in de brandstoffenhandel.

Tijdens mijn werkzaamheden in de kolen en olie heb ik in de avonden een financiële opleiding gedaan. Eind jaren 60, toen het gas de kolen en de olie verdrong, ben ik eerst twee jaren werkzaam geweest als boekhouder op de USF, een fabriek voor klein metaal in Huissen en daarna ruim 25 jaren als hoofd financiën bij de thuiszorg instelling K.I.M.D. "Over-Betuwe" in Bemmelen. Na een fusie met Thuiszorg Midden Gelderland werkte ik de laatste 7 jaren als manager Beheer in Arnhem.

In 1970 ben ik getrouwd met José, we hebben drie prachtige kinderen en inmiddels 3 kleinkinderen gekregen. In de jaren 60/70 was ik enige jaren penningmeester van zowel de jongerensoos als de EHBO.

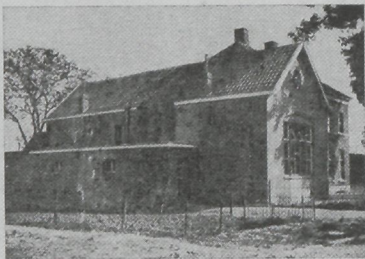
Een van mijn grootste hobby's was de Bemmelse brandweer waar ik 35 jaar lid van was. Op het sportieve vlak heb ik me uitgeleefd op het voetbalveld van Sportclub Bemmelen. Op dit moment ben ik met pensioen dus heb ik wat tijd om vrijwilligerswerk te doen. Als lid van de natuurgroep in Bemmelen zit ik in de knotploeg. Voor zorgcentrum Liduina rij ik regelmatig als vrijwilliger het busje om ouderen naar het ziekenhuis of de dagopvang te brengen.

Als 2^e penningmeester bij de KBO en C.V. De Blauwe Pony probeer ik mijn oude vak bij te houden. Bij de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen surveilleer ik regelmatig tijdens de tentamens.

Nol van Rossum

Meester D.J. Pott

Toen er in 1949 in het oude schoolgebouw aan de Oude Kerkhof ruimte kwam voor allerlei verenigingsactiviteiten, omdat de door oorlogsgeweld verwoeste school aan de Teselaar weer in de steigers stond, werd er een officiële heropening gehouden. Voor de oorlog was het oude schoolgebouw in gebruik geweest als 'Gebouw voor Christelijke Belangen', nu kreeg het de naam 'Koinonia', afgeleid van het Grieks voor 'Gemeenschap'.

GEDENKBOEKJE

tevens Programmaproefje

TER GELEGENHEID VAN DE HEROPENING VAN HET
GEBOUW VOOR CHR. BELANGEN

„KOINONIA”

TE BEMMEL, OUDKERKHOF A 85
OP MAANDAG 28 FEBRUARI en
DONDERDAG 3 MAART 1949.

Terwille van die officiële heropening werd onder meer een gedenkboekje uitgegeven, dat mij voor de Kring werd aangeboden door mevr. Jopie van Setten. Al bladerend werd ik steeds enthousiaster, lezende wie daaraan allemaal hadden meegewerkt.

Eén van hen was de zoon van meester D.J. Pott, hoofd der school van 1887 tot 1899. Hij was geboren kort nadat zijn vader zijn werkzaamheden in Bemmelen begon. Hij studeerde later theologie en werd predikant te Rotterdam.

We laten dominee G.A. Pott aan het woord. Zijn verhaal geeft een prachtige tijdsschets van het Bemmelen van toen.

Herinneringen 1892-1899

Mijn vader, D.J. Pott, geb. 3 Mei 1855, was Hoofd der Chr. School te Bemmell van 1887 tot begin 1899, toen hij naar Zetten vertrok. Hij overleed te Zeist op 2 april 1935 in de ouderdom van bijna 80 jaar. Tot 't laatst toe actief. Bewegelijk als steeds. Tot in zijn laatste levensjaar nog gebruik makend van zijn rijwiel, waardoor hij in de nabije omgeving van zijn woonplaats komen kon waar hij wilde en genieten van haar natuurschoon. Begraven in het familiegraf te Bemmell bij onze jonggestorven moeder en bij zijn veelbelovende jongste zoon Dirk Jan, die op 25-jarige leeftijd als Drs in de Theologie na kortstondige ziekte in 1915 overleed, en naast onze zorgzame Tante Riek, die na moeder's dood enkele 10-tallen jaren ons gezin op onvolprezen wijze verzorgde.

Mijn herinneringen zijn natuurlijk jeugdherinneringen, want ik was 12 jaar oud toen ik Bemmell verliet en mijn schoolvriendjes en -vriendinnetjes, voor zover nog in leven, zijn dus met ons wellicht merendeels al grootvader en grootmoeder geworden.

Maar ik zie de school van toen (nú, na de verwoesting door vijandelijk geweld, tijdelijk wéér school), nog klaar voor mij. Het kostte echter heel wat zorg en moeite om 60 jaar geleden het schip der school zeewaardig te houden. Van gelijkstelling met het openbaar onderwijs was nog geen sprake (JV.: dat zou pas met de Lager Onderwijswet van 1920 komen), zodat er chronisch tekorten dreigden en vader meerdere malen zijn vacantiетijd moest gebruiken voor collectereizen, opdat de instelling in stand en op peil kon blijven. Maar zijn liefde vóór en geloof áán het goed recht van het Protestants Chr. onderwijs in een overwegend Rooms-Katholieke omgeving, hielpen hem telkens weer de bezwaren te overwinnen. Het was geen kleine zaak het schoolleven zo goed mogelijk te doen verlopen, waar het Hoofd der School voor het onderwijs der kinderen van alle klassen de enige bevoegde leerkracht was, slechts bijgestaan door een kwekeling (een leerkracht in opleiding). Van hen herinner ik mij nog een 3-tal namen, zonder te weten wie daarvan nog in leven zijn. Het waren: J.J. Losekoot, D.v. Ralen (later werkzaam bij de Spoorwegen) en A. Korteweg, die -meen ik- overging naar de Posterijen. (JV.: de heer Losekoot was ten tijde van het gedenkboekje nog in leven, getuige een lang gedicht van zijn hand in het boekje. Hij woonde toen in Amsterdam)

Het was hard werken de gehele schooldag. Wanneer enkele klassen schriftelijk bezig waren, kregen andere mondeling onderwijs en omgekeerd. Op een kwartiertje verlenging van de schooltijd werd niet gekeken. Het werk moest af. Werd het al te laat, dan kwam er vanuit het schoolhuis een waarschuwende tik op het raampje van de deur, die school en huis verbond, vertellen, dat het hoog tijd werd om te eindigen. Genoemde deur gaf ook toegang tot de zogenaamde "Breischool", waar Tante (JV.: schoonzus van meester Pott, juffrouw Holterman) de vrouwelijke jeugd de eerste beginselen van nuttige handwerken bijbracht gedurende enkele uren in de week.

Mijn medeleerlingen zullen zich nog herinneren, hoe boeiend vader vertellen kon, zowel uit de Bijbelse- als de Vaderlandse geschiedenis. En wat zongen we graag. Trouwens, zang en muziek hadden de liefde van zijn hart. We leerden het goed; ook meerstemmig. De ouderen onder u weten nog wel van de bloeiende zangvereniging, die Zondagsmiddags samenkwam en bij bijzondere gelegenheden zich in de kerk horen liet. En dan die geslaagde jaarfeesten, waar Ds. Vethake met zijn toverlantaren de aanwezigen op lichtbeelden vergastte.

Misschien herinnert ge u nog hoe enkelen van ons soms naar buiten mochten, om het refrein of de echo van het in de school gezongen lied te herhalen.

En dan het schrijfonderwijs. Het onverbeterlijke schoonschrift op het zwarte bord zie ik nog voor me. Trouwens tot zijn laatste levensjaar toe, bleef in zijn brieven dat keurig lopend schrift gehandhaafd. Netheid en orde waren twee eisen die hij zichzelf en ons overal stelde. Waar hijzelf alle krachten inzette, waren luiheid en slordigheid, ook voor ons, zijn leerlingen, uit den boze. Zo alleen was het mogelijk, dat de resultaten van het onderwijs niet onderdeden voor die van andere scholen.

Ook de kinderen van enkele Joodse families uit het dorp waren onze klasgenoten. Zaterdags waren die vrij. Na schooltijd en in de avonduren werd er dan nog aan huis onderwezen bij de families waar de kinderen voor hun verdere ontwikkeling klaar gemaakt werden voor de Hogere Burgerschool of het Gymnasium. 'k Herinner mij de namen van de familie Stolk (notaris), de predikant Ds. Vethake, de familie van Olst en de Joodse familie Wolf en andere. Meerdere van hun zoons bekleedden later eervolle posities in ons land. Als een aardige bijzonderheid meld ik nog, dat J. Wolf, toen hij later tot professor in Utrecht benoemd was en daar zijn eerste professorale rede zou houden, ook mijn vader, zijn oud-leermeester, uitnodigde, die hij nooit vergeten had en van wie hij zich -naar hij schreef- was blijven herinneren, dat deze eens tot hem gezegd had: "Jongen, doe je best, je hebt uitstekende gaven ontvangen, ga zo voort en eens zul je het nog tot professor kunnen brengen."

Wat moesten de leerlingen vaak van verre komen! Van fiets of autobus was nog geen sprake. Alles te voet, tot de kleinsten toe - van de Plak tot Doornik, uit Haalderen, Ressen en zelfs uit Gendt, meer dan een uur heen en 's avonds dito terug. Vooral 's winters een barre tocht. Ik zie ze nog komen in groepjes naar school; dan de klompen netjes in de gang en met pantoffels of sokken aan de warme school in, samenscholend rondom de gloeiend staande grote kolomkachel, tot het klokje van gehoorzaamheid weer tot werken riep. Wat hebben we ons vermaakt op de in onze ogen ruime speelplaats, waarop ook nog een 3-tal notebomen stond. We hebben onze vreugd gehad aan knikkeren om knopen en tollen als iedere Hollandse jongen en meisje. We moesten ons vaak behelpen, maar vragen van niemand medelijden en blijven met vreugd aan onze jeugdijaren en genoegens van meer dan een halve eeuw geleden, denken.

En dan de feestdagen: als meester jarig was op 3 Mei of Koninginnedag (31 Aug.). Dan kwamen de versierde wagens en karren voorgereden, van bevriende zijde ter beschikking gesteld en ging het met de juichende kinderschare in optocht over Nijmegen naar de speeltuin en de Plasmolen, waar we onvergetelijke uren beleefden.

Als ik zo nu en dan eens in Bemmelen kwam, zag ik ook de mooie nieuwe school –helaas nu nog verwoest!– en ik dacht: “De strijd der voortrekkers is niet tevergeefs geweest. “De Heere heeft ruimte gemaakt.” Maar als ik voor het oude gebouw sta en het schoolhuis zie, waar veel geleden, gestreden en gebeden is, dan gaat mijn hart sneller kloppen en de beelden uit mijn herinnering worden scherper en enigszins met weemoed, maar veel meer nog met warme dankbaarheid, denk ik terug aan de gezegende schooltijd; aan een koesterend ouderlijk huis en met echte binnenpret aan al het kattenkwaad dat we samen hebben uitgehaald.

Hartelijk hoop ik dat, onder Gods zegen en de beproefde leiding van Bestuur, Hoofd der School en Personeel en de trouw der ouders straks het schoolleven in het uit de as herrezen gebouw gelukkig mag voortgaan en tot nieuwe bloei komen.

G.A. Pott

Ned. Herv. Pred. Rotterdam.

1949

Opening van de school aan de Teselaar in 1950. Foto persbureau Gelderland.

Meester Pott werd opgevolgd door meester Den Breejen en na hem kwam meester R. Rijksen. Diens opvolger G. Chr. Rietveld was hoofd van de school ten tijde van de opening van Koinonia. Een tijdlang werd er overdag nog school gehouden in de oude ruimte. Er zat zelfs een klas in een kamer ten huize van meester Rietveld, die er naast woonde.

Als er verenigingsactiviteiten gehouden moesten worden, diende het meubilair tijdelijk te worden weggezet. Zo ook als er op zondagmorgen kerkdienst werd gehouden, want in de kerk was ook een en ander vernield, zodat daar vooralsnog geen kerkdiensten konden plaatsvinden.

Ter gelegenheid van de heringebruikname werden twee bonte avonden georganiseerd. De eerste op 28 februari 1949, met voor de pauze een uitvoering van het koor Zanglust. Na de pauze werd het toneelspel "Eigen wegen". opgevoerd. Spelers waren G.H. Rietveld, mej. D. Gorzeman, H. Geersing, P. Hendriks, Mej. A. v. Setten, G. Menkhorst, J. Menkhorst en M. Menkhorst. De tweede avond werd gehouden op 3 maart 1949, voor de pauze gevuld met diverse optredens van leerlingen uit de verschillende schoolklassen en na de pauze door opvoering van het toneelstuk "De zoon van Berkenhof". De toneelspelers waren: M. Menkhorst, Jopie van Setten, Froukje Geersing, J. Schaeffer, G. v. Beusichem, H. v. Ittersen, Gretha Schaeffer, K. v. Setten, A. Rietveld, Marietje Frentz en C. v. Ingen. (de naam Menkhorst schrijven we nu als Minkhorst).

De herbouwde school aan de Teselaar werd in 1950 feestelijk en onder veel belangstelling geopend.

Joop Verburg

Oproep oorlogsverhalen

Regelmatig kunt u in diverse artikelen in het kringblad teksten lezen over verwickelingen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Meestal vormen deze een onderdeel van de verhalen over families. Verhalen uit de eerste hand worden, voornamelijk door de hoge leeftijd van de getuigen, steeds zeldzamer. Hooftijd om deze voor het nageslacht vast te leggen.

Al vele organisaties doen dit en uiteraard kan en wil de Historische Kring Bemmeler hier niet bij achterblijven. Voor toekomstige publicaties, in bijvoorbeeld het Kringblad, zijn we dan ook op zoek naar verhalen uit de Tweede Wereldoorlog. Hierbij gaat het om alle verhalen die mensen zijn bijgebleven. Het hoeven geen sappige, heroïsche en grootse verhalen te zijn (mag uiteraard wel), maar we zijn ook op zoek naar de gewone verhalen van alledag. Hoe is men deze periode doorgekomen? Wat heeft men meegekregen van de wereldgebeurtenissen? Wat gebeurde er met mensen?

Hoe functioneerden bedrijven, verenigingen, politiek enzovoorts? Dit zijn enkele voorbeelden van vragen waarover wij graag verhalen ontvangen. Maar zo kunnen er natuurlijk veel meer zijn. Alles wat interessant is, is welkom.

Dus klim in de pen, pak het toetsenbord of de oude typemachine en zet de verhalen op papier. Kent u zelf verhalen, kent u familieleden die het nog kunnen navertellen of heeft u nog verhalen liggen, stuur ze ons toe.

Ter illustratie stellen wij het ook op prijs om scans en/of kopieën te ontvangen van foto's en documenten uit deze periode. Dus duik in de familiearchieven en fotoboeken en wij helpen u om een scan of kopie te maken.

U kunt de verhalen, foto's en documenten per mail zenden aan het secretariaat of contact opnemen per telefoon (0481-461474).

Namens het bestuur,

Wilco Vermeer, secretaris
secretaris@historischekringbemmel.nl

Oproep foto's wederopbouw

In verband met een tweetal publicaties (boek en artikel) over een belangrijk onderdeel van ons erfgoed uit de wederopbouwperiode (1940-1965), namelijk de vroeg-naoorlogse woningbouw (1945-1955) op het Gelderse platteland, ben ik op zoek naar interieurfoto's van dergelijke woningen uit die periode.

Het betreft foto's van de woonkamer, keuken, slaapkamers, berging/schuur met kleinvee die een goed beeld geven van de inrichting en het dagelijks leven. Foto's van de nog als moestuin in gebruik zijnde tuinen zijn eveneens welkom. Bedoeld zijn de woningen aan de Doelenstraat en Peperstraat in Huissen en de door de gemeentearchitect Estourgie ontworpen woningbouwcomplexen zoals De Boswei (Bosweistraat, Cuperstraat en Van Bronckhorststraat) in Bemmel; de complexen aan de Van Halstraat en Essenpastraat en omgeving in Gendt en vergelijkbare kleinere complexen in Angeren, Doornenburg en Haalderen.

Uit de aangeleverde foto's zullen enkele foto's geselecteerd worden voor publicatie. De eigenaren van de gepubliceerde foto's zullen te zijner tijd een exemplaar van de publicatie ontvangen. De bij voorkeur op een hoge resolutie (300dpi) gescande foto's kunnen via de mail verzonden worden aan r.crols@geldersgenootschap.nl of toegestuurd worden aan het Gelders Genootschap, Postbus 6800 AB te Arnhem. Voor vragen ben ik bereikbaar via de mail of via tel. 026-4421742.

Roger Crols

EERSTE STAP WERD IN 1961 GEZET

0-4-1975

BEMMEL — De eerste stappen om te komen tot een winkelcentrum in Bommel zijn al gezet in 1961. In dat jaar werd het bejaardencentrum afgekeurd. De St. Lidwina-stichting wilde een nieuw gebouw verwezenlijken op de plaats, waar nu de woninginrichtingszaak staat van Van Roosmalen. Het middenstandsbestuur stelde echter voor de plannen zodanig te wijzigen, dat een nieuw centrum in de pastorie-tuin kan worden gebouwd. Hierdoor zou het vrijkomende bouwterrein benut kunnen worden voor bedrijfspanden. De plannen werden ook in die zin gewijzigd.

Terwijl in '62 gestart werd met de bouw van het nieuwe bejaardencentrum, werden door de gemeente plannen ontwikkeld voor een te bouwen winkelcentrum. In februari '64 liepen deze plannen vast en, in samenwerking met het middenstandsbestuur, werd het Centraal Orgaan ter bevordering van de bouw van Middenstands- en Bedrijfspanden, ingeschakeld. Het rapport van dit orgaan werd in de loop van 1965 benut voor voorbereidingen om te komen tot een

bestemmingsplan. Winkelbouwing Centrum Bommel. In oktober 1967 werden tijdens een overleg tussen C.I.M.K., Provinciale Planologische Dienst en gemeentebestuur, voorstellen gedaan, welke leidden tot volledige overeenstemming inzake de opzet van het bestemmingsplan. In maart 1968 stelde de raad zich unaniem achter de plannen.

In september van datzelfde jaar werd het ontwikkelings-team geïnstalleerd, bestaande uit architect Hendriks (Enschede) bouwconstructeur Heijckmann (Huissen), de gemeente-architect en de voorzitter van de middenstandsvereniging. In een later stadium kwamen daar nog bij: vertegenwoordigers van de Stichting Volksgezondheid Bommel, van het bestuur van de Boerenleenbank en de aannemers Peters en Weghorst. In mei '71 bereikte het bouwteam overeenstemming met de Stichting Volksgezondheid Bommel en het bestuur van het Wit-Gele Kruis over de bouw van een dienstencentrum voor de maatschappelijke gezondheidszorg en 15 bejaarden-flats. Het Boerenleenbankbestuur besloot in december het

oude Kruisgebouw aan te kopen om nieuwbouwplannen te kunnen verwezenlijken. Op 16 december besloot de Bommelse raad tot verkoop van de betreffende bouwterreinen voor de realisering van het bestemmingsplan. Op 17 oktober '72 werd gestart met de bouw van de Assenburg. Op 10 september van het vorig jaar werd de Rabobank geopend.

Uut de ouwe deus – MGZ gebouw

MGZ gebouw op de Markt

Op 30 mert wier officieel begonnen mit 't vernijen van 't centrum, waarvur dus ers 't vormalige gezondheidscentrum gesloopt mot worden. Het was 'n aangelegenheid mit genooden, toespraken, de gedinksteen die opnij zal worden gebruikt, de wethouwer die 'n hap uut 't gebouw moest slopen, 'n paor verdrietige ex-bewoners en nor afloop 'n borreltje "aon de overkant".

't Léégmaken was al veertien dagen erder begonnen. Tot de laotste dag wier d'r ien 't gebouw praktijk gehouwen.

Bij 't slopen is veul bekieks. 't Is ok mooi um te zien hoe de kerls van 't sloopbedrijf op zôn klein stukske grond mit grote mesjienes hun werk doen.

Het gebouw van de Maatschappelijke Gezondheids Zurg het ginins lang gestaon op Mert 9. Ruum 26 jaor, want op vrijdag 5 oktober 1973 wier het 't geopend. Dat was toch nog langer dan 't bestaon van 't Wit-Gele Kruusgebouw, waarvur 't ien de plôts was gekomen, want dat het d'r mar 22 jaor gestaon.

Ien 't knipsel kun je lézen hoe 't allemaal begonnen is.

D'r kommen nije winkels en woningen. De hele mert wurd wer verbouwd. Ien de zeuven en twintig jaor dat ik wer hier wôn, is 't geleuf ik al vur de derde keer.

As je de plannenmakers mot geleuven, wurd 't mojjer as dat 't ooit gewes is. Ik mot 't nog zien.

D'r zien veul veranderingen ien Bemmelen 't liek nog mar kort gelejen dat de dernjes ien hun communiekleedje ien de processie dur 't park liepen op die plek, wat tegenwoordig Mert hiet.

Maria Janssen

Historische Kring Bemmelen gaat digitaal

Ook bij de Historische Kring Bemmelen doet het digitale tijdperk zijn intrede. Als een van de eerste acties wil het bestuur graag mailadressen van de leden verzamelen. Deze mailadressen zullen gebruikt worden voor de verzending van uitnodigingen, oproepen, verslagen, activiteiten enz.

Het gebruik van mailadressen heeft een aantal voordelen. Uiteraard kan op deze manier het rondzenden van informatie sneller gebeuren dan via de post. Het ontlast echter ook de werkzaamheden van onze vrijwilligers. Tijdswinst die weer gebruikt kan worden voor andere activiteiten.

Niet onbelangrijk is ook dat op deze wijze het nodige papier (goed voor het milieu) en daardoor ook geld (porto, papier en enveloppen) bespaard kan worden. Papier en geld dat we dan weer voor andere activiteiten kunnen aanwenden.

Als u geen mailadres heeft of geen prijs stelt op verzending per mail, blijft de Historische Kring Bemmelen u uiteraard via de post benaderen. Ook blijft het Kringblad gewoon via de post of bezorging komen.

Helpt u ons met deze actie? Zend een mail aan onderstaand mailadres. U kunt daarbij ook aangeven welke informatie u via de post of bezorging wilt blijven ontvangen.

Wilco Vermeer, secretaris
secretaris@historischekringbemmelen.nl

't Is historisch (31)

Deze anekdote wordt nog steeds in de familie van mijn moeder verteld:

Bij mijn opa en oma -Gijs en Maria van Meegen in De Pas- werd aan de deur gebeld. Mijn tante Ciel, zus van mijn moeder, deed open. Er was iemand die kwam voor de 'Voortplanting des Geloofs'. "Dan moet je bij mijn vader zijn," zei Ciel en ze riep naar achteren: "Vader, er is iemand van de voortplanting....". Haar vader kwam en handelde alles af. Maar Ciel kreeg een bestraffende klap....

Marijke Hermesen-Jansen

Tentoonstelling meester Wierink

Er is in de maanden maart tot half november 2009 veel werk verzet bij de Historische Kring Bemmeler. Maar op 14 november was het dan zo ver. Met de tentoonstelling 'Het leven en werken van meester Wierink' stond de kring stil bij haar twintigjarig bestaan.

Historische kring Bemmel

De Historische Kring Bemmeler werd in 1989 opgericht. In twintig jaar tijd groeide de vereniging naar 500 leden. Tot de vaste activiteiten van de kring behoren onder meer de lezingen, het populaire viermaandelijks Kringblad en de jaarlijkse excursie. Daarnaast gaf de kring inmiddels twee boeken uit en werd vele jaren een Bemmeler kalender samengesteld die erg gewild was. In het docu-

mentatiecentrum in De Kinkel wordt op de dinsdagochtenden en -avonden gewerkt aan de collectie en hier kunnen bezoekers terecht met vragen, maar ook met spullen. De verzameling breidt zich dan ook steeds verder uit.

Gijs Bouwman en Maria Janssen-van Gelder bezig met samenstellen.

"In verband met het twintigjarig bestaan wilden we iets bijzonders doen", aldus Gijs Bouwman, al vele jaren lid en sinds twee jaar als bestuurslid bij de kring betrokken. "Toen we als bestuur zaten te denken over de mogelijkheden, werden we benaderd door ons lid Henk Wierink. Binnen de familie waren veel foto's, documenten en ander materiaal bewaard gebleven uit de tijd van meester Wierink en of dat is wat de Kring bedoelde?".

Meester Wierink was in Bemmelen een begrip. Van 1934 tot en met 1961 was hij hoofd van de Katholieke Jongensschool. Maar hij deed veel meer dan dat. Hij dirigeerde het kerkkoor, gaf muziekles en had een blokfluitgroep. En hij was nauw betrokken bij 'Werken en Weldozen', de Bemmelse toneelvereniging die beroemde stukken opvoerde en daarmee veel publiek trok. Van al deze activiteiten bleken nog vele prachtige foto's, knipsels, documenten en aantekeningen aanwezig te zijn, waarvan de mooiste nu verwerkt werden in de tentoonstelling.

Alphons Wierink

Veel belangstelling bij de tentoonstelling.

"Hiermee hebben we de collectie van de kring kunnen uitbreiden met een enorme hoeveelheid materiaal over de periode 1930-1970. Veel oudere inwoners van Bemmeler hopen zichzelf of bekenden op de foto's terug te zien. De expositie geeft een fraai beeld van het leven in Bemmeler in het midden van de vorige eeuw". Aan het woord is Maria Janssen, bestuurslid van het eerste uur en verantwoordelijk voor het documentatiecentrum van de kring. Met Henk en Stef Wierink, de zoons van meester Wierink, en Gijs Bouwman stelde zij de tentoonstelling samen. Het is een enorme klus geweest maar het eindresultaat was zeker de moeite waard. De tentoonstelling was te zien op 14 en 15 november, in de grote zaal van De Kinkel in Bemmeler.

Henk en Stef Wierink.

Het was zowel op zaterdagavond 14, als op zondagmiddag 15 november een enorm succes. Veel leden maar ook niet leden hadden de moeite genomen om naar de grote zaal van De Kinkel te komen. Op zaterdag werd de avond geopend met een lezing van de zoons van meester Wierink, Henk en Stef. In de zaal, gevuld met zeker 175 belangstellenden, werd ademloos geluisterd naar anekdotes, muziek en wat die voor het leven van hun gezin betekend hadden. Na de lezing werd de tentoonstelling geopend door mevr. Spanbroek, destijds onderwijzeres en lid van het schoolteam van meester Wierink. Zij deed dat op ludieke wijze met de oude schoolbel van de toenmalige jongensschool. Daarna werd het een feest van herkenning, zowel op de foto's

als onder de aanwezigen, dat met een hapje en een drankje tot in de late uurtjes doorging. Op zondagmiddag herhaalde dit zich en was het weer erg gezellig met zeker 160 bezoekers. De tentoonstelling is na 15 november te zien geweest op de eerste verdieping van de Kinkel in de ruimte van de kring. Ook hier hebben zich regelmatig mensen laten zien die wat meer van de achtergronden wilden weten in een wat rustige omgeving.

Op derde kerstdag, 27 december, werd de tentoonstelling afgesloten met nog eens 60 bezoekers die onder het genot van een drankje en van de musicerende familie Wierink een mooie middag hadden. Nu zit de tentoonstelling weer in de dozen en zal vanaf 30 juni in een kleine variant te zien zijn in verzorgingscentrum Liduina en verpleeghuis Lingehof.

Al met al een zeer geslaagd project waar de kring met trots op terug kan kijken. We hebben het met veel plezier voor u gedaan.

Maria Janssen, Henk en Stef Wierink en Gijs Bouwman

Mocht u bij het lezen denken: dat is iets voor mij, of hebt u iets te laten zien of wilt u iets weten, kom gerust op dinsdagmorgen van 10.00 tot 13.00 naar de Historische Kring in De Kinkel in Bemmelen.

Agenda

Excursie naar stoeterij Buitenzorg

Deze keer zoeken we het dicht bij huis, nl. de stoeterij Buitenzorg. In 2003 waren we al eens te gast bij de familie Nas om een kijkje te nemen in de stoeterij en de toen gereed gekomen hooiberg annex ontvangstruimte. Deze keer is het vanwege de ingrijpende verbouwing en de interessante details die daarbij naar voren zijn gekomen. U krijgt de gelegenheid om daar kennis van te nemen en rond te kijken. De excursie is op zaterdag 22 mei en 29 mei a.s. aanvang 14:00 uur. De uitnodiging voor de leden is reeds verspreid.

Vakantiesluiting en openstelling

In verband met de zomervakantie zal de kringhuisvesting in 'De Kinkel' in de maanden juli en augustus gesloten zijn. De eerste avondopenstelling na de vakantie is op dinsdag 7 september van 20.00-22.00 uur. In de vakantie maanden juli en augustus komt ook de vaste wekelijkse openstelling op de dinsdagochtend te vervallen. Buiten de vakantieperiode is de kringhuisvesting elke week op dinsdag van 10.00-13.00 uur geopend.

Het bestuur

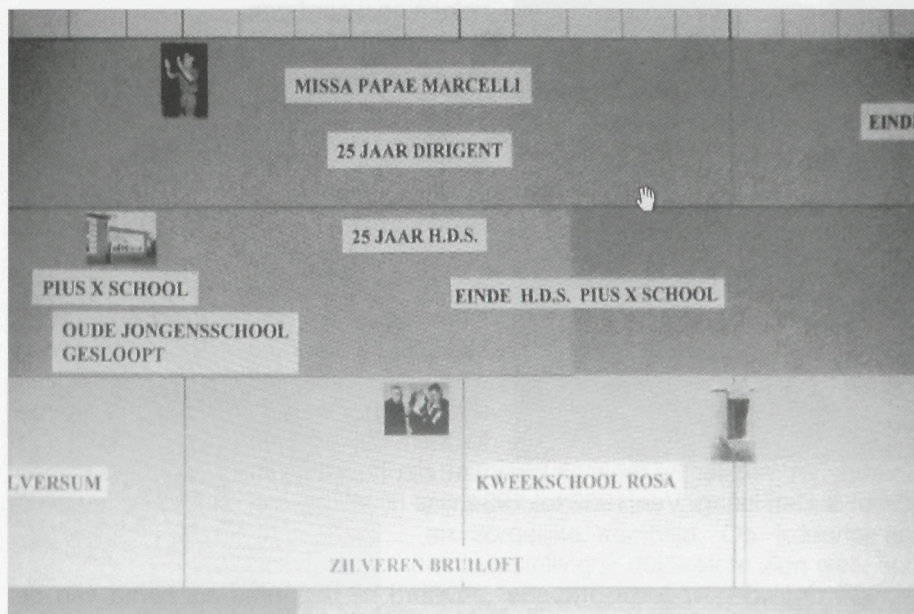
Leven en werken van Meester Wierink

Inleiding

Al enkele keren was er door de Historische Kring Bemmelse aan ons gevraagd of er materiaal was voor een tentoonstelling over onze vader Fons Wierink. Zijn naam wordt nog met grote regelmaat in Bemmelse genoemd. In 2008 zou hij 100 jaar zijn geworden. We hebben dat in een weekend met alle kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen gevierd. Voor die gelegenheid was er een kleine tentoonstelling samengesteld met materiaal uit ons familiearchief, dat daarvoor geordend moest worden. Nu konden we ook iets doen met het verzoek van de Historische Kring. Maria Janssen-van Gelder en Gijs Bouwman hebben samen met ons van februari tot november 2009 verschrikkelijk veel tijd en energie gestoken in de ordening en vormgeving van de tentoonstelling. (red.: hierna volgt een samenvatting van de lezing die tijdens de opening van de tentoonstelling door Henk is Stef Wierink is gehouden).

Onderwerpen

Vader was een verzamelaar. Zijn vooroorlogse materiaal was door de oorlogshandelingen nagenoeg verdwenen, maar er was wel veel en uniek materiaal uit de jaren '40-'45 en de tijd daarna.

Deel van de tijdperk met levensloop en activiteiten van meester Wierink.

Voor de tentoonstelling van de Historische Kring hebben we een tijdbalk gemaakt om zijn levensloop en werkzaamheden in Bemmél overzichtelijk en inzichtelijk te maken.

Zijn activiteiten in Bemmél hebben we in een aantal onderwerpen ondergebracht en met kleuren is dat op de tijdbalk terug te vinden. De indeling ziet er als volgt uit:

- A. Zijn levensloop
- B. De Jongensschool
- C. Het kerkkoor
- D. Toneelvereniging "Werken en Weldoën"
- E. Andere activiteiten zoals: het geven van cursussen, de Huismuziek-groep enz.
- F. Wat er verder in die tijd in Bemmél gebeurde.

Dezelfde indeling is op de borden van de tentoonstelling terug te vinden.

Meester Wierink

Met de levensloop als rode draad zullen we uitstapjes maken naar zijn werkzaamheden in Bemmél en daarbij achtergrondinformatie geven, waardoor u het getoonde materiaal beter kunt volgen en waarderen.

Vader is in 1908 geboren in Coevorden, als enig kind van een kleermaker. Hij had 2 zussen en 2 broers uit het eerdere huwelijk van zijn moeder. Op 16-jarige leeftijd verliet hij Coevorden om naar de Kweekschool voor R.K. Onderwijzers in Hilversum te gaan. Op dit internaat noemden klasgenoten hem "de pieper", omdat hij met zijn lichte en vrij hoge stem opviel in het zangkoor. In 1928 slaagde hij voor onderwijzer en kreeg werk aan een school in Bakhuizen (Friesland), waar hij moeder leerde kennen. Zij was een van de dochters van zijn hospita. Ook stond hij aan een

school in Den Haag. Van 1932 tot 1934 was hij bij meester Dinnissen in Gendt aan school.

In 1934 trouwden vader en moeder en werd hij benoemd als hoofd van de R.K. Jongensschool in Bemmél. Daar kregen zij een huis naast de school op het plein. Tegelijk met de school werd vader aangesteld als dirigent van het

parochiële kerkkoor. In 1935 kwam hij bij toneelvereniging "Werken en Weldoen", waarvan hij al gauw regisseur en voorzitter werd.

Tijdens zijn kweekschooltijd en de betrekkingen in Bakhuizen, Den Haag en Gendt groeiden er idealen in hem ten aanzien van de ontplooiing en culturele verheffing van de arbeidersjeugd. Hij liet zich daarbij leiden en vormen door wat er op dat gebied landelijk en internationaal aan ontwikkelingen plaatsvond. Hij maakte kennis met de ideeën van Justine Ward, een Amerikaanse muziekpedagoge, die een lesmethode voor schoolkinderen had gemaakt. Door het deelnemen aan cursussen bekwaamde hij zich daar in. Ook kwam hij in contact met (vooral Duitse) muziekpedagogen, die ideeën ontwikkelden om amateurs creatief bezig te laten zijn door middel van blokfluitmuziek en volksdans.

Dat resulteerde op de Jongensschool al gauw in de invoering van de Ward-methode en blokfluitles na schooltijd. Er werd een volksdansgroep opgericht en in 1939 was er op het schoolplein een groot toneel- en volksdansfeest. Van heinde en verre kwamen de deelnemers (vooral uit Limburg en Brabant). Het geheel had de impact van de tegenwoordige Dweildag.

De oorlogsjaren

Alphons Wierink tijdens de oorlog met baard.

De oorlogsjaren hebben een onuitwisbare indruk op ons gezin achtergelaten. In juli 1942 werd vader op klaarlichte dag uit de school geplukt en door Duitse soldaten meegenomen. De kinderen op school waren daar ondersteboven van. Hij werd als gijzelaar, namens de Bemmelse gemeenschap, geïnterneerd in een seminarie in Haaren (bij Tilburg). Voor moeder was dat een zeer zware tijd: alleen met 5 kinderen, waarvan Toke veel aandacht en verzorging vroeg omdat ze zwakbegaafd bleek te zijn. In december 1942 werd hij weer vrijgelaten. Hij vertelde bijna nooit over die voor hem spannende en zorgelijke kamptijd. Op foto's in de tentoonstelling is duidelijk te zien welk een zware wissel deze tijd op de gezondheid van moeder trok. Terug uit het kamp nam het leven weer zijn gewone loop.

In 1944 kregen we twee onderduikers bij ons in huis (de familie Van Dam uit Groningen), terwijl de Duitsers inmiddels de school naast ons als kazerne hadden ingepikt. In september 1944 belandde ons gezin met de onderduikers en families uit de buurt in de kolenkelder van Costermans aan de Leemkuilselaan. In november werden we geëvacueerd naar bevrijd gebied. Dat was voor ons uiteindelijk Overasselt. Bij terugkeer in Bemmellagen zagen we de puinhopen en de verwoesting van ons huis en de school.

Wederopbouw

Uit alle hoeken van ons land kreeg vader materiaal voor zijn kapotte en leeggeroofde school. De wederopbouw gaf nieuw elan aan het dorp. Op de tijdbalk is goed te zien wat er toen in Bemmellagen gebeurde en tot stand kwam.

We noemen hierbij even het feest van Koningin Wilhelmina en haar troonsafstand ten gunste van Prinses Juliana. Bemmellagen vierde dat groots met een fancy fair, met versierde straten en wijken en het openluchtspel "Aleidis,

slotvrouwe van de Kinkelenburg".

Alle toneelspelers uit het dorp en ook uit Haalderen deden er aan mee.

In 1950 werd de herstellende Donatuskerk weer in gebruik genomen.

Voorblad van het programma van het openluchtspel.

Aleidis, slotvrouwe, werd gespeeld door mevr. M. Gorzeman en Moone, de duivel, door dhr. A. Akkermans. Er deden ca. 100 Bommellagers mee.

*films
op 1-4*

Bemmel, bescheiden, maar imponerend

1961

Huismuziekgroep voorloper van musisch centrum in oprichting

(Van een onzer redacteurs)

Wie ooit als genodigde bij een of andere niet-alledaagse gelegenheid in Bemmel vertoeft, kan het geluk hebben geconfronteerd te worden met een cultuuruiting in een vorm, welke men maar zelden aantreft, namelijk een huismuziekgroep, die zich bedient van blokfluit, vedel, gamba en spinet en bij dergelijke buitengewone gelegenheden een bijzondere sfeer weet te scheppen, vooral als de stemmingsvolle muziek u tegenklinkt bij een bezoek aan het kasteel-raadhuis De Kinkelenburg. Een dergelijke ontvangst doet weldadig aan en ge waant u in deze historische omgeving in tijden van weleer. Nochtans heeft de muziek niet alleen met het verleden uitstaande en evenmin is het de bedoeling in dat verleden weg te dromen; integendeel, de leden van de groep zijn alle jonge mensen, soms kinderen nog, die midden in de realiteit van deze eeuw staan en het werk van de groep is het resultaat van vernieuwing, een vernieuwing, die haar uitgangspunt vond in de realiteit.

Die realiteit was, dat het onderwijs op de ouderwetse school volgens de inzichten van de pedagogie te veel appeleerde aan het geheugen en het verstand en de muzikale vorming en handvaardigheid te weinig aan hun trekken deed komen. Als buitenschoolse activiteit is men toen in Bemmel begonnen met blokfluitgroepen. Daarna hebben de gamba, de vedel en het spinet hun intrede gedaan. Aan een en ander ligt ten grondslag de Ward-methode bij het onderwijs, welke volledige muzikale vorming van het kind ten doel heeft. Tevens moet deze vorm van vrije tijdsbesteding in Bemmel worden gezien als een nieuw verschijnsel in de jeugdbeweging, een bijzonder gunstig verschijnsel dat 't leven inhoudt, geeft in 'n tijd, waarin de 'tjiddaagse werkweek steeds meer terrein wint en 't streven naar materiële welstand de hogere waarden dreigt te verdringen. De muziek als vrije tijdsbe-

steding wordt in Bemmel zeer sterk vanuit de school door het onderwijzend personeel gedragen. In de huismuziekgroep, die voor een groot deel uit de leerlingen is voortgekomen, spelen ook onderwijzers.

Hoewel de oude muziek het bijzonder goed blijkt te doen wil men zich ook toe gaan leggen op moderne werken. Zodra hiertoe de mogelijkheid bestaat wil men voorts nog een aantal andere instrumenten invoegen, waaronder koper, klarnet en hobo. Voor het onderricht op deze instrumenten zullen echter vakmusici worden aangetrokken, evenals voor het blokfluitonderricht voor gevorderden. Met dit al verwacht men in Bemmel niet een gezelschap te kunnen samenstellen, dat zich met beroepsmusici kan meten, maar dit doet niets af aan de waarde; integendeel, het zelf doen verleent hieraan een hogere betekenis. Nochtans spreekt de groep niet bijzonder tot de massa. Het

zal trouwens wel onmogelijk blijken de gehele bevolking ermee te pakken, aangezien er altijd een deel zal blijven, dat de moeite en de aanleg niet kan opbrengen en de basis in het gezin mist, maar dit geldt uiteraard evenzeer voor andere uitingen van kunst en cultuur.

Niettemin blijkt er, en niet alleen in Bemmel, voor de activiteiten op cultureel terrein een groeiende belangstelling te bestaan. Bekendheid verwerven zich reeds het Ambacht Haalderen en de „kunst op zolder“, maar het meest spreekt deze toenemende interesse wel uit het initiatief, dat onlangs ten uitvoer is gebracht. 't Betreft hier de deelneming aan cursussen van een musisch centrum in oprichting.

Aan de ouders zijn inschrijfformulieren gezonden, waarop zij hun kinderen voor deelneming konden aanmelden. Er blijkt hiervoor zoveel liefhebberij te bestaan, dat het de initiatiefnemers heeft overrompeld. Het gaat hier om cursussen zang, blok' uit, tekenen en bootsen, de clamatie en toneel, alsmede Morrisdansen. Het is de bedoeling te beginnen met leerlingen van de lagere school. Het musisch centrum gaat uit van de burgemeesters van Bemmel, Huissen en Gendt en is dus eigenlijk een Overbetuwe aangelegenheid. Men wil hiermee de jeugd de gelegenheid bieden haar gaven te ontwikkelen en een gaver mens te worden. Daarbij kan het een in het ander grijpen. De mogelijkheid is b.v. niet uitgesloten dat in het kader van de „kunst op zolder“ (de bovenverdieping van het kasteel-raadhuis De Kinkelenburg) bootseerwerk van het musisch centrum wordt geëxposeerd of dat de opening van een tentoonstelling door muziek van de huismuziekgroep wordt begeleid.

Activiteiten

Vader vormde in dat jaar de Huismuziekgroep, waarmee hij in Bemmel en omgeving en op Volkshogeschool 'Ons Erf' in Berg en Dal voor het voetlicht trad.

In 1954 kwam de nieuwe Jongensschool (de Pius X) gereed aan de Cuperstraat. Deze school was zeer modern, de lokalen kwamen uit op een centrale hal. Veel aandacht was besteed aan de vormgeving en een kunstzinnige aankleding van het gebouw. De architect heette Valk en was een zoon van de bouwer van de kerk in Haalderen.

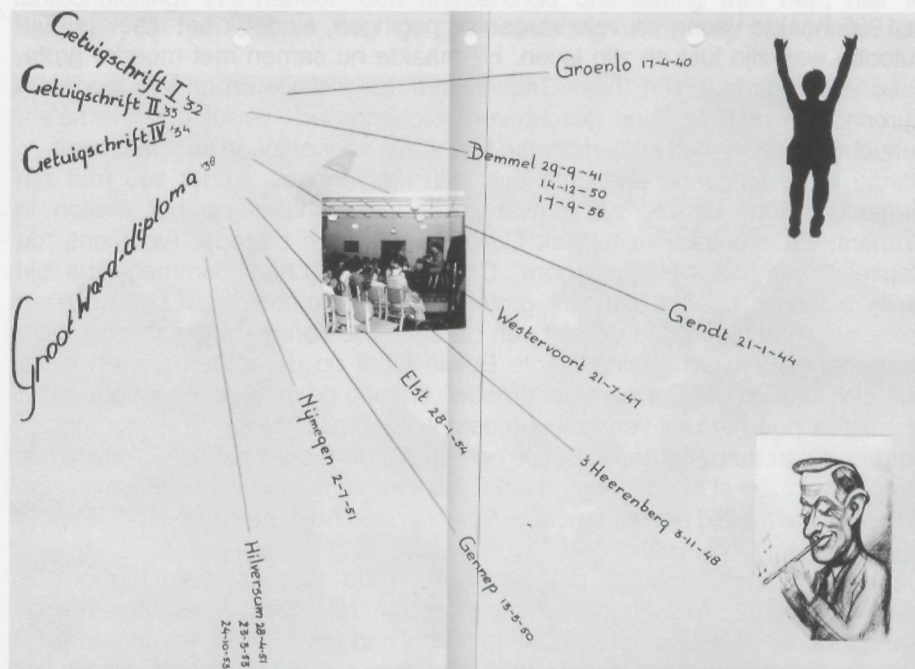
De bouw van de PIUS X school vordert gestaag.

Op de R.K. Jongensschool was toen Henk Overmeer een van de onderwijzers. Hij had fotografie als hobby en maakte veel foto's van de school en van het dorp. Op de tentoonstelling is een reportage van hem te zien van de oude school (de pomp, de kachel in elke klas enz.) en de bouw van de nieuwe Pius X school. Oud-onderwijzer Henk Overmeer was, tot onze verrassing, die avond hier aanwezig.

Bij de opening van de vernieuwde Kinkelenburg (ook 1954), werd weer een openluchtspel opgevoerd: "Claudius Civilis". De regie van de massascènes was in handen van Anton Sweers van Ons Leekenspel in Bussum. Hij gaf later toneellessen aan de leden van Werken en Weldoen.

De meeste activiteiten van vader zijn geweest tussen 1945 en 1960. In die tijd kon hij werken vanuit zijn idealen en kwamen zijn ruim aanwezige talenten tot hun recht.

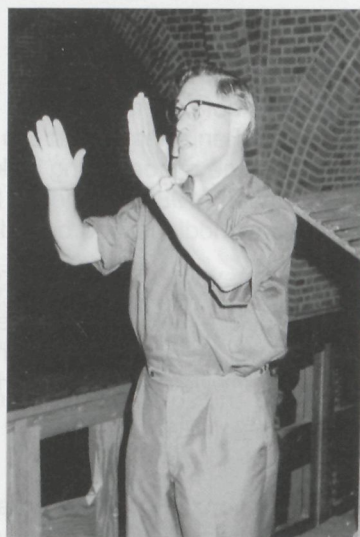

Een overzicht van de getuigschriften en het diploma en de plaatsen waar meester Wierink muziekles gaf.

We noemen zijn cursussen Ward en Gregoriaans, de muziekweekends op Volkshogeschool 'Ons Erf', zijn muzieklessen aan de Ludgerus kweekschool in Hilversum, zijn optredens met het mannen- en jongenskoor, Kunst op Zolder en het Muzisch Centrum dat hij samen met Jan Peters en Joep van Merwijk had opgezet.

In 1959 werd op grootse wijze de zilveren bruiloft van onze ouders gevierd, tegelijk met vaders 25-jarig jubileum als hoofd der school en koordirigent en zijn 24 jaar leiderschap van Werken en Weldoen.

We laten uit 1960 opnames horen van het mannen- en jongenskoor, en van het Betuws uurtje op de radio, waarin je de Huis-muziekgroep kunt horen.

In 1965 haalde vader, na vele vergeefse pogingen, eindelijk het rijbewijs. Zijn autootje was zijn lust en zijn leven. Hij maakte nu samen met moeder grote, goed voorbereide reizen naar Griekenland, Joegoslavië en andere landen in Europa. Zijn met de hand geschreven, juichende en verrukte reisverhalen, verlichtigd met inmiddels verschoten foto's, zijn voor ons een kostbaar bezit.

Aardig is de volgende anekdote over zijn rijervaringen. Vader zou met zijn Renaultje tante Betsie, zijn omvangrijke zus, ophalen op het station in Arnhem. Daar ontmoette hij ook Cor de Jong, toen schipper (voor ons "de Kapitein") van m.s. "Reggestroom". Cor was op weg naar Bemmelen, waar zijn gezin woonde. Uiteraard mocht grote vriend Cor meedelen. Cor voorin en tante Betsie achterin. Op de afrit van de John Frostbrug kregen ze een leuke achterband. Er werd gestopt, tante Betsie bleef op de achterbank en beide mannen stapten uit. Cor nam het initiatief, draaide de moeren los en gaf vader instructies hoe het wiel verwisseld moest worden. Cor pakte de achterbumper en beurde de auto met tante Betsie erin op. Ondertussen gaf hij aanwijzingen. Omdat wij maar al te goed weten dat vader niet zo handig was, denken wij dat Cor wel geruime tijd met dit vrachttje in zijn handen heeft gestaan.

Gaandeweg merkte vader dat Bemmelen en de tijdgeest veranderden. Er kwamen andere mensen met andere ideeën. Hij moest verwerken dat de plaats, die hij in de Bemmelse samenleving had ingenomen, veranderde. En dat mensen zaken overnamen met een andere aanpak. Dat deed pijn en het kostte tijd, maar uiteindelijk was hij niet rancuneus.

In 1970 stopte hij met het mannenkoor. Het jongenskoor was na zijn terugtreden als hoofd van de Pius X school in 1962 al geleidelijk aan ter ziele gegaan.

In 1973 kreeg hij pensioen. Hij functioneerde nog als dirigent van een bejaardenkoor, dat de diensten verzorgde in bejaardencentrum Lidwina. En hij gaf veel tijd en energie aan zijn kleinkinderen hier in Bemmelen, die hij met veel enthousiasme en toewijding blokfluitles gaf.

Eind januari 1982 overleed hij plotseling, terwijl hij met de rector de zaterdagavonddienst voorbereidde in Lidwina.

Gezien de relatief korte tijd die er is voor deze inleiding, hebben we maar een klein gedeelte van vaders boeiende levensloop kunnen vertellen. Maar wij hopen dat u zult genieten van het met zorg samengestelde materiaal. Daarbij zullen ongetwijfeld vele herinneringen en anekdotes boven komen.

Henk en Stef Wierink.

P.S. Tot onze grote verrassing zochten twee kleinkinderen van de onderduikersfamilie Van Dam contact met ons, vlak na de opening van de

tentoonstelling. Wij hadden een ontroerende ontmoeting met hen, hier in Bemmelen. Bij hun bezoek aan de tentoonstelling waren zij zeer onder de indruk.

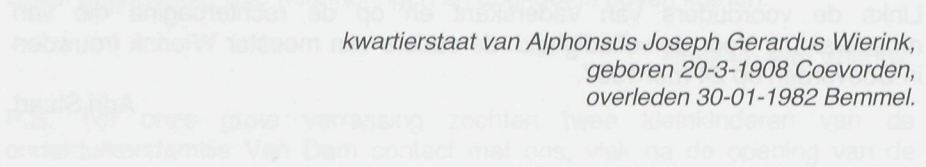
Foto van het 25-jarig jubileum in 1959. Meester Wierink krijgt de pauselijke onderscheiding Pro Ecclesia et Pontifice opgespeld door zijn vrouw. Deken dr. W. Mulder kijkt nauwkeurig toe.

Bijlage kwartierstaat

Tijdens het samenstellen van de tentoonstelling kwam ook de levensloop van meester Wierink aan de orde en dat was aanleiding om ook zijn voorouders in kaart te brengen. Op de volgende twee pagina's ziet u de kwartierstaat van meester Alphonsus Joseph Gerardus Wierink.

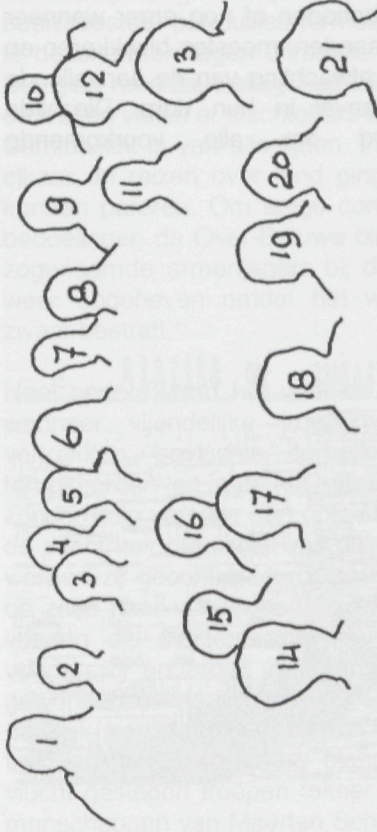
Links de voorouders van vaderskant en op de rechterpagina die van moederskant. Voor de volledigheid: de ouders van meester Wierink trouwden in Coevorden op 24 mei 1907.

Adri Stuart

De Damesgymclub 25 jaar

De damesgymclub werd opgericht in het najaar van 1954. Er werd de eerste paar keer gegymd in het gebouw Koinonia, de voormalige school achter de NH kerk en daarna in de gymnastiekzaal van de M.L.K.-school. In de jaren 70 werd gymzaal 'De Hoenderik' in gebruik genomen. De eerste leraar was de heer Nieland en daarna nam zijn broer de leiding over. Na hem werd de club achtereenvolgens geleid door de heren Huisman uit Huissen, Piet Lemmen, Jan Verhoeven en Ben van Orsouw. Omdat het ledental wat terug liep en een andere damesgroep werkte met dezelfde gymleraar, besloten beide groepen in 1998 samen verder te gaan als één club.

De foto werd gemaakt door Vinc Sloot op 13 december 1979 ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de gymclub.

Op de foto zien we: 1 Agnes Wiltink, 2 Rikie Janssen, 3 Nel Verbokkem, 4 Riet Derksen, 5 Sjaan de Jong, 6 Luus van Wezel, 7 Tonnie Wijnstra, 8 Mies van 't Hullenaar, 9 Riet Sloot, 10 Riet Janssen, 11 Truus de Bruin, 12 Riek Verburg, 13 Ger Graven, 14 Ger Rietbergen, 15 Mien van de Pol, 16 Liesbeth Trimbos, 17 Mies Janssen, 18 Nel Jansen, 19 Miep Hendriksen, 20 Mieke de Bruin, 21 Corrie Minkhorst.
De gymgroep bestaat nog steeds.

Riek Verburg

Soldatenoverlast in de loop der eeuwen in de Over-Betuwe

Maar al te vaak was de Over-Betuwe het toneel van vijandelijkheden en troepenbewegingen. De arme dorpelingen leefden in angst wanneer zij in de steden hoorden dat vijandelijke legers die steden en dus het onverdedigde achterland bedreigden. Zij werden tot wanhoop gedreven wanneer hun dorp werd overstroomd door doortrekkende legereenheden of nog erger wanneer die soldaten noodgedwongen weken, soms maanden, moesten bivakkeren en bij de poldermensen werden ingekwartierd in afwachting van de aanvallende vijand of wachtend op het sein tot de aanval in hun dorp. Diezelfde poldermensen werden dan gerekwireerd om alle voorkomende werkzaamheden voor die troepen te verrichten.

Arbeidsplicht en weerplicht in vreedstijd

De poldermensen werden gedwongen om tal van diensten te verlenen op basis van hun arbeidsplicht. Die arbeidsplicht was in volle vreedstijd al een heet hangijzer voor de mensen in de polder. Zij waren gehouden wegen, bruggen en duikers in de eigen woonkern te onderhouden, om leijgraven, zegen en pijpen periodiek te ruimen en om ingezet te worden bij de dijkbewaking. Later werd dat werk meestal aan aannemertjes uitbesteed en betaald uit de dorpsbelasting, 'onraet' genoemd om het werk in de bedrijven niet te ontregelen. Behalve de dijkbewaking. Maar wanneer de landsheer de poldermensen opriep om mee te werken aan verdedigingswerken dan waren

er problemen op de hoeven omdat er dan onverwacht te weinig arbeidskrachten waren voor het werk in het eigen bedrijf en de oogsten in gevaar kwamen. Daarop waren dan weer onbegrijpelijke uitzonderingen. Zo bepaalde het Hof van Gelder in 1568 dat de arbeidsplichtigen in Gendt niet mochten worden opgeroepen om aan de vestingwerken te werken.

Niet alleen waren de dorpelingen arbeidsplichtig, de weerbare mannen waren ook weerplichtig. Weerplichtig in de eigen woonkern in vrede tijd wanneer de buurmeesters patrouilles formeerden en wachtposten uitzetten om de hoeven te beschermen tegen criminele bendes, zwervers, bedelaars en bannelingen. Dat ging meestal weinig zachtzinnig. De mannen wisten zich beschermd door de wet en vielen er slachtoffers dan gingen de weerplichtigen vrijuit.

Criminaliteit is van alle tijden. In volle vrede tijd zeilden de schippers dicht bij elkaar en reizen over land ging groepsgewijs om onverhoedse aanvallen te kunnen pareren. Om enige controle te houden op individuen die met kwade bedoelingen de Over-Betuwe binnendrongen, functioneerden een aantal jaren zogenaamde armenjagers bij de ponten. Na enkele jaren werd die controle weer opgeheven omdat het weinig uithaalde. Gepakte criminelen werden zwaar bestraft.

Heel anders werd het voor de weerplichtige en arbeidsplichtige dorpelingen wanneer vijandelijke troepen of troepen van de bondgenoten waren vertrokken, gevluchte dorpelingen weer in hun gehavende haardsteden terugkeerden en aan het moeizame opbouwwerk moest worden begonnen zonder hulp van wie dan ook. De enige hulp was burenhulp en het begrip van de pachtheer die uitstel van de betaling van de pachtpenningen toestond. Dan werden zij geconfronteerd met deserteurs die rond de hoeven rondstruinden op zoek naar voedsel en onderdak en met achtergebleven gewonden. Soms vonden die stakkers mensen die hen provisorisch verpleegden en soms vonden zij onderdak bij een van de broederschappen in de stad. Tal van gewonden overleden later aan hun verwondingen door infecties die toen nog moeilijk behandelbaar waren. Groepjes deserteurs die van dorp naar dorp trokken, waren een ware plaag voor de dorpelingen. Hoe ingrijpend op de vlucht geslagen troepen tekeer konden gaan, weten wij uit de vlucht van de manschappen van Maerten Schenck van Nideggen. Die verdronk in 1589 voor de Antonispoort in Nijmegen en zijn soldaten vluchtten hals over kop naar Oosterhout aan de overkant om tenslotte in Westfalen te belanden waar zij op een markt een waar bloedbad hebben aangericht. Huurlingen kwamen uit de onderste lagen van de maatschappij.

Weerplicht in oorlogstijd

Alle weerbare mannen in de ambten van het kwartier van Nijmegen waren in voorkomende gevallen weerplichtig in dienst van de landsheer. In de onzalige burgeroorlog van de Bronckhorsten en de Heekerens werd de versterking

Bunsward in de Beuningse uiterwaarden van Diederik van Lent door de Bronckhorsten overrompeld. De bezetting van weerplichtige dorpelingen werd gevangen genomen en op de Hoofdberg in Nijmegen terechtgesteld (1354). Een jaar later vluchtten de dorpelingen voor de bendes van de Bronckhorsten binnen de wallen van het kasteel van Diederik van Lent in Lent, van Barthold van Doornick in Doornik en van Van Ambe in Bemmelen en probeerden de overvallers buiten de wallen te houden. Tevergeefs. De kastelen werden verwoest. Hoeveel slachtoffers er zijn gevallen vertelt de geschiedenis niet. In die tijd hadden de woonkernen in de Over-Betuwe enkele

tientallen, soms enkele honderden inwoners. Otto van Lent nam met vijf glaviën (gewapende ruiters) deel aan de roemloze tocht om Gelre van Jan van Blois in 1372. Daar hoorde ook ondersteunend personeel bij. Om een indruk te geven van de omvang van die 'strijdmacht': de ambtman van de Over-Betuwe was gehouden 30 glaviën voor die tocht te leveren. Of die ruiters ook daadwerkelijk aan die tocht hebben deelgenomen vertelt de geschiedenis niet. Otto van Lent was steenrijk en betaalde zijn deel in dit avontuur uit eigen middelen. Die burgeroorlog is voor de poldermensen een langdurige ramp geweest. Arkstee vertelt ons daarover dat de landman zijn akkers gedurende 18 jaar niet durfde te bewerken en dat men overal hoorde van moorden en verwoestingen (1350-1354-1372).

In de Gelderse vrijheidsstrijd (1473-1543) kenden we al staande legers van huurlingen en de schutterijen in de steden. Schutters uit Huissen verdedigden hun stad tegen de belegering door Karel van Egmond waarbij tal van slachtoffers te betreuren waren. Toen de Franse legers in 1672 oprukten werd de bezetting van Knodsenburg van 200 geoefende manschappen uitgebreid met 300 Betuwsche huysmannen, omdat er veel te weinig huurlingen waren

om de schans met succes te verdedigen. Maarschalk Turenne heeft voor Knodsenburg in een etmaal veel manschappen verloren. Door gebrek aan munitie moest kapitein Verschoor capituleren. Hij mocht uit de schans met vliegende vaandels, slaande trom en brandende lonten vertrekken. De weerplichtigen konden naar hun haardsteden terugkeren. Zo die haardsteden nog bestonden want de oprukkende Fransen ontzagen niets en niemand.

Arbeidsplicht in oorlogstijd

Doodsbenauwd waren de poldermensen wanneer troepen van de bondgenoten of, erger nog, vijandelijke troepen hun woonsteden bereikten. Doodsbenauwd voor de voedselvoorraden, voor hun vee dat in de wei werd geslacht en voor hun paarden die werden gestolen. Bij al die ellende kwam nog de arbeidsplicht want wie kon werken werd gesommeerd hand- en spandiensten te verlenen.

Bij het verplaatsen van geschut, het opslaan van bivaks en voor de inkwartiering van de manschappen en voor nog veel meer arbeidsintensieve werkzaamheden die een leger met zich meebrengt. Nee, daar kwam geen buurmeester aan te pas. De mannen werden gewoon gedwongen en de vrouwen en meisjes moesten binnen blijven. De officieren zochten hun slaapplek in de weelderige buitenhuizen of in de pastorieën en de weinige herenhuizen. In de stad waren zij meestal niet welkom zoals de Spaanse

bevelhebber Van Mansfelt in het najaar van 1585 ondervond. Hij verjoeg de Engelse en Ierse bezetters uit de eerste schans Knodsenburg en werd toen door Nijmegen gedwongen zijn bivak in het land van Cuyk op te slaan.

De soldaten probeerden onderdak te vinden in de woningen van de dorpsbewoners en in stallen en schuren. Maar die stallen waren te klein voor de vele paarden zodat die arme dieren in de buitenlucht moesten overnachten. Voor de manschappen werden provisorische bivaks in het open veld opgezet. Iedereen en alleman moest meewerken. In meer of mindere mate hadden alle poldermensen in de Over-Betuwe met die soldatenoverlast te maken. In de beginjaren van de 80-jarige oorlog, bij de eerste Franse invasie in 1672 maar vooral in najaar en winter van 1794/95 toen de Over-Betuwe frontgebied was en in januari 1795 door Franse invasietroepen werd overspoeld.

Een hoofdstuk apart was de arbeidsplicht in opdracht van de landsheer wanneer het ging om het werken aan verdedigingswerken. Na de opstand van Nijmegen tegen de opstand in 1585 werd onder leiding van de gewezen gouverneur van Nijmegen, Gheleyn, op de Lentse oever een vierbastion schans opgeworpen om de kwetsbare Waalkade vanuit Lent te bombarderen. Alle arbeidsbekwame mannen uit Lent en de Vossenpels, uit Ressen en Doornik, uit Oosterhout, Balveren en Slijk-Ewijk, uit Bemmelen en Reeth en nog verder moesten met eigen spaden en kruiwagens meehelpen om de enorme massa's aarde te verzetten om de schans op te werpen en om de

beschermende gracht te graven. Boeren hielpen met paarden en karren en het werk in de hoeven moest door de vrouwen, meisjes en oudjes worden gedaan. Voor zover dat mogelijk was tenminste. Dat oogsten geheel of gedeeltelijk verloren gingen, deerde meneer Gheleyn niet. Vijf jaar later, Maurits was inmiddels stadhouder van Gelder geworden, werd de vervallen schans Knodsenburg volgens de principes van Simon Stevin gereconstrueerd en uitgebreid en zodanig op hoogte gebracht (7 meter) dat ook de binnenstad van Nijmegen met zijn geschut kon worden bereikt. Aan de Waalzijde werd tussen twee halve bastions een vooruit geschoven redan opgeworpen. De Nijmegenaren hebben het geweten! De dorpelingen ook, want voor het gehate 'pressing systeem' van Maurits was niemand en niets veilig. (zie ook onder ravitaillering) De arbeidsplichtige poldermensen moesten behuizingen slopen die het schootsveld van de schans belemmerden, boomgaarden moesten om dezelfde reden gerooid worden en uit het hout van de stammen werden palissaden gehakt. Doornstruiken moesten stevig aan de buitenzijde van de hoge wallen worden verankerd en de brede gracht moest op diepte worden gehouden. Op het terreplein van de schans moesten barakken worden gebouwd en ingericht en de dorpelingen moesten meewerken bij het aanvoeren van de voorraden in de schans voor minstens zes maanden. In 1672 kwam er een herhaling van die gedwongen arbeidsplicht toen de verwaarloosde schans Knodsenburg in staat van paraatheid moest worden gebracht en elders in de Over-Betuwe provisorische verdedigingswerken de opmars van de Fransen moesten verijdelen of vertragen. Ook toen moesten tal van behuizingen en boomgaarden sneuvelen voor een goed schootsveld voor de verdedigers. Toen Menno van Coehoorn in 1702 de schans reconstrueerde en uitbreidde waren het opnieuw de arbeidsplichtige dorpelingen uit de verre omtrek die om niet het werk moesten opknappen. In het najaar van 1794 werd de bandijk op de noordelijke Waaloever een langgerekte verdedigingslinie om de Fransen de overtocht over de Waal te beletten. Met alle overlast van duizenden soldaten die bij de poldermensen moesten worden ingekwartierd of waarvoor bivaks in het open veld moesten worden opgeslagen.

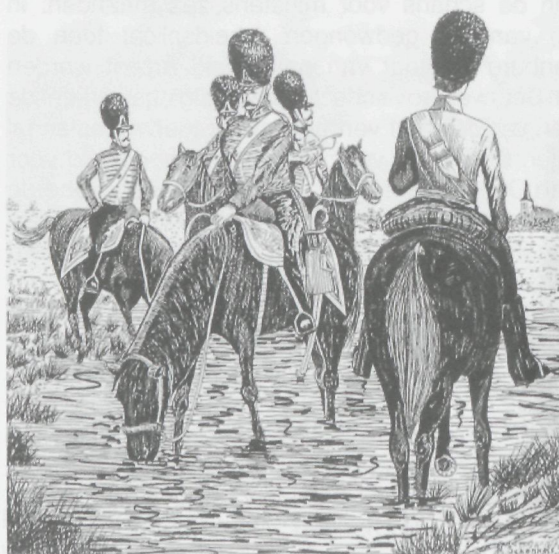
Ravitaillering

De huurlingenlegers bevoorraadden 'onderweg.' Wanneer het vijandelijke troepen waren dan werd onderweg van de arme plattelanders gestolen wat zij voor de voeding van mensen en dieren nodig hadden. Waren het troepen van de bondgenoten dan moesten de dorpelingen maar afwachten of zij iets betaald kregen, zo zij al iets betaald kregen. Wanneer de uitgeputte soldaten na lange dagmarsen of van het slagveld kwamen dan moest een stevige maaltijd worden geserveerd en voor de paarden moest er haver, hooi en stro zijn. Veel meer dan een wollen deken hadden de manschappen niet en wanneer zij niet ingekwartierd waren bij burgers en er te weinig tenten waren dan waren provisorische bivaks in het open veld de enige oplossing om de nacht door te brengen. Er was hout nodig voor de kampvuren en materialen

om een soort tenten te bouwen. De dorpelingen moesten zorgen dat er bomen waren gekapt en hout was gekloofd en dan werd uit hun stallen en schuren weggehaald wat men nodig dacht te hebben. Hoe dat in zijn werk ging vertelde jonker Johan Bernard Sigismund in zijn correspondentie met zijn dochter Amelia in Gouda en in zijn dagboek aantekeningen. Naarmate de troepen langer op een plaats bleven werd het probleem van de bevoorrading met levensmiddelen, haver, hooi en stro met de dag groter omdat men steeds verder moest trekken om de benodigde voorraden te verkrijgen. Wanneer het regende en het tententerrein en de bivaks een modderpoel werden, vluchtten de mannen in de stallen en schuren, zo die er nog stonden, om beschutting te vinden en om iets warmes binnen te krijgen.

De paarden

Alle legers beschikten over grote hoeveelheden rijpaarden en trekpaarden. Ook in de tijd van de ridders toen er nog geen geschut bestond. In vreedstijd werden, vooral voor de cavalerie en voor de officieren, veel paarden ingekocht. Daarbij werd gelet op ras, leeftijd en uithoudingsvermogen. Zo werden heel wat Betuwse paarden voor goed geld door inkopers van verschillende legers

aangekocht. In vreedstijd en in de aanloop naar militaire operaties werden de dieren goed verzorgd en waren er kundige hoefsmeden om de paarden op tijd te beslaan.

In de veldslagen stierven heel wat paarden aan opgelopen verwondingen. Of als gevolg van ondervoeding en uitputting na dagenlange geforceerde marsen. Het was lang niet altijd mogelijk een warme stal met haver en hooi voor de geplaagde dieren te vinden en dan moesten zij in weer en wind in de buitenlucht overnachten. Wij

weten dat in 1794 de bezetters uit Hannover een deel van hun paarden hadden ondergebracht in de kerk van Bemmelen. De Fransen deden hetzelfde met hun paarden in de kerk van Kerkerd. De dierenverzorgers kregen te maken met gewonde dieren en met min of meer ernstige paardenziekten, zoals longaandoeningen met hoge koorts, zwellingen van de lymfeklieren, de besmettelijke schurft en buiktyfus. Heel wat paarden moesten worden afgemaakt. In oorlogstijd werden paarden op de terugtrekkende vijand buit

gemaakt en in veroverd gebied gewoon gestolen. Na het vertrek van de Fransen uit de Over-Betuwe in 1673 waren weinig paarden meer over. De fransen waren zo grondig te werk gegaan dat de Elster paardenmarkt een aantal jaren gesloten bleef omdat er geen aanvoer van paarden was en meer tijd werd gevraagd om via fokprogramma's de paardenstapel weer op peil te krijgen. Een enorme verliespost voor de poldermensen. Van vergoedingen was geen sprake.

Besmettelijke ziektes

Het uitbreken van besmettelijke ziektes in legerkampen was een ramp voor de legers en voor de mensen in de bezette gebieden. In het najaar van 1794 werd de kerk van Lent een lazaret voor de vele manschappen met dysenterie. De dorpsbevolking zal hiervan weinig last hebben gehad want op 6 december werd de laatste Lentse ingezetene, de veerbaas, verjaagd, vertelt mr. Wicherlinck, secretaris van de Staten van Overijssel die als waarnemer in het bezette gebied aanwezig was. De troepen van Frederik Hendrik die in 1635 huishielden in het Kleefse land, waarbij tal van dorpen werden verwoest en tweederde van de bevolking van Kleef werd uitgemoord, brachten de pest mee die buiten en binnen de wallen van Nijmegen maanden lang woedde. Ruim eenderde van de stadsbevolking overleefde de zwarte dood niet. Ook met de soms huiveringwekkende gegevens in de eigentijdse bronnen kunnen wij ons moeilijk een voorstelling maken van de omvang van die ramp en van het verdriet en de wanhoop van de mensen die zo zwaar waren getroffen.

Ontreddering na het vertrek van de troepen

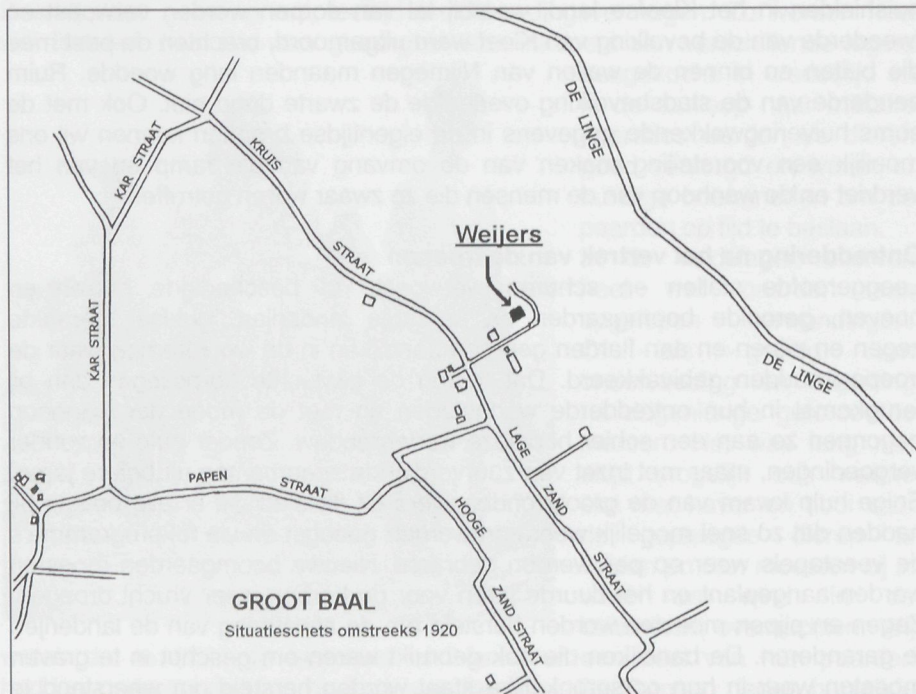
Leeggeroofde stallen en schuren, verwoeste of beschadigde huizen en hoeven, gerooide boomgaarden en vertrapte landerijen, onklaar geraakte zegen en pijpen en aan flarden gereden bandijken in de woonkernen waar de troepen hadden gebivakkeerd. Dat troffen de gevluchte dorpelingen aan bij terugkomst in hun ontredde woonsteden en met de moed der wanhoop begonnen ze aan een schier hopeloze wederopbouw. Zonder hulp en zonder vergoedingen, maar met inzet van zuurverdiende spaarcenten uit betere jaren. Enige hulp kwam van de grootgrondbezitters uit de stad die er alle belang bij hadden dat zo snel mogelijk weer kon worden geoogst en via fokprogramma's de veestapels weer op peil werden gebracht. Nieuwe boomgaarden moesten worden aangeplant en het duurde jaren voor de bomen weer vrucht droegen. Zegen en pijpen moesten worden hersteld om de afwatering van de landerijen te garanderen. De bandijken die ook gebruikt waren om geschut in te graven moesten weer in hun oorspronkelijke staat worden hersteld om weerstand te bieden aan het wassende water. Wij weten dat de poldermensen in de Over-Betuwe het zwaar, heel zwaar hebben gehad. Het gaat ons voorstellingsvermogen te boven.

De familie Weijers op Groot Baal

Al sinds mensenheugenis woonde de familie Weijers in Haalderen op Groot Baal. Laten we het verhaal beginnen met Theodorus Johannes Weijers, die geboren is in 1869 als zoon van Johannes Wilhelmus (Jan Willem) Weijers en Maria Huisman.

Theodorus Weijers

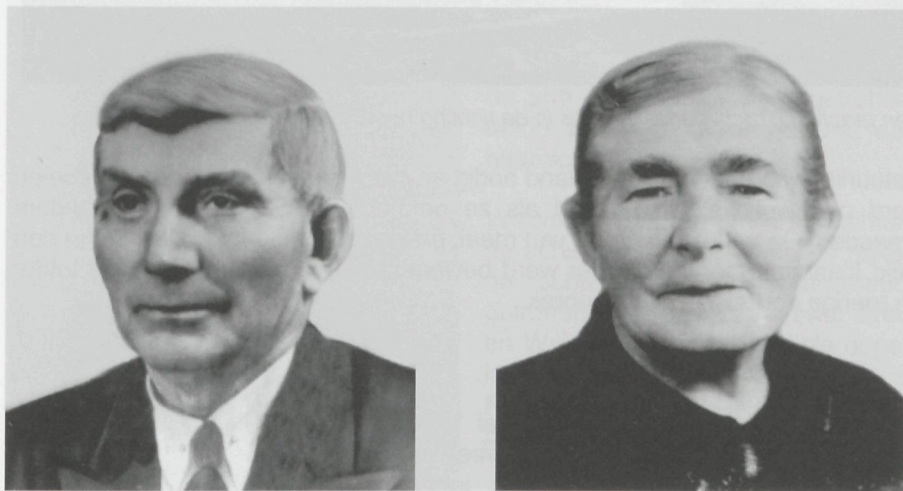
Theodorus woonde op Baal B4 (later Baalsestraat 12) op een eigen kleine hofstede. Het grootste gedeelte van Baal was eigendom van de familie Van Oppenraaij. De twee broers Jo en Willem bewoonden in het midden van de 19^e eeuw de grote boerderijen en hadden daarnaast ook enkele arbeiderswoningen in hun bezit. Naast de familie Weijers waren er nog twee andere gezinnen die een eigen kleine hofstede bezaten en dat waren de families Eling en Berns.

Zoals Klein Baal voornamelijk georiënteerd was op Haalderen, had men in Groot Baal de blik meer op Bemmeler gericht. Dat had voornamelijk te maken met de kerkgang en met de Bemmelse scholen, die de kinderen van Groot Baal bezochten.

Theodorus Weijers is vanaf zijn vijfde levensjaar opgegroeid bij de familie Huisman in Haalderen, omdat in een zeer korte periode (in de jaren 1872 t/m 1874) zijn ouders en, op zeer jonge leeftijd, drie broers overleden. Theodorus Weijers was boerenarbeider. Daarnaast had hij wat grond rond het huis (dat hij al op zijn vijfde had geërfd), waarop hij een klein gemengd bedrijf runde. Toen hij 30 jaar oud was, op 2 mei 1899, trouwde hij met de 23 jaar oude Everdina (Dien) Razing. Zij was een dochter van Stephanus Razing en Johanna Florissen.

Ze kregen 12 kinderen. Dat waren Maria Johanna (Marie 1900-2001), Johannes Wilhelmus (Jan 1901-1985), twee doodgeboren meisjes, die geen naam hebben gekregen (1903 en 1904), Theodorus Stephanus (Thé 1906-1991), Wilhelmina Johanna (Willemien 1908-1944), Antonius Franciscus (in 1910, 5 maanden oud, overleden), doodgeboren zoon zonder naam (1913), Antonius Franciscus (Toon 1914-1992), weer een doodgeboren meisje, zonder naam (1916) en de tweeling Stephanus Everardus (Stef 1917-1944) en Johan Hendrikus (1917-1918).

Theodorus Weijers en Everdina Razing.

Thé Weijers

Thé, de tweede zoon van Theodorus en Dien, bleef samen met zijn zus Willemien en zijn broer Stef bij zijn ouders op het bedrijf in Haalderen. Hij hielp zijn vader met alle voorkomende werkzaamheden en werkte daarnaast als landbouwarbeider. Maar hij pakte ook andere klussen aan. Eigenlijk was hij werkman waar en waarvoor het maar uitkwam. De hofstee thuis was ca ½ ha groot. Daarop was een gemengd bedrijf gevestigd waar zo'n 150 kippen, 30 varkens en 2 koeien gehouden werden.

Een prachtig uitzicht vanaf het huis in de richting noord-west.

Natuurlijk was daarvoor meer land nodig en dat werd gehuurd. Voor de koeien werd ook wel weigeld betaald als ze op het weiland van iemand anders graasden. De varkens leefden van meel, en van allerlei keukenafval dat in een altijd klaarstaande voeremmer werd bewaard. Het was een vredige tijd totdat de roerige oorlogsperiode aanbrak.

Oorlog

Van de inval van de Duitsers in mei 1940 was op Baal aanvankelijk niet veel te merken. Wel waren verscheidene jonge mannen opgeroepen in militaire dienst tijdens de mobilisatie in september 1939. Daar moest ook de broer van Thé, Stef Weijers naar toe. Hij sloot daar vriendschap met een Bemmelse leeftijdsgenoot Jan Polman. Samen werden ze ondergebracht in Wageningen, waar ze veel contact hadden met de familie Wassink aan de Veerweg in Wageningen. Ze waren echter gelegerd op de Grebbeberg en toen in mei

Stef Weijers.

1940 de Duitsers de Grebbelinie naderden, lagen zij daar op een voorpost in provisorisch aangelegde loopgraven. Om goed schootsveld te krijgen richting Wageningen, waren in die richting de boomgaarden omgehakt.

Om economische redenen –met de boomgaarden verdiende men het dagelijks brood– was dat echter achter hun stelling nagelaten. De Duitsers trokken om hun stelling heen en vielen van achteren aan. De Nederlanders konden niet anders doen dan zich overgeven. Als krijgsgevangenen werden ze lopend naar Arnhem gebracht, waarna vervoer naar Duitsland werd geregeld. Daar werden ze te werk gesteld. Eind juni 1940 kwamen ze, dank zij de 'grootmoedigheid van Hitler' weer terug in Bemmelen.

Oorlog in de Betuwe

Eind september 1944 barstte het strijdgewoel in de Betuwe los. Zoals de meeste mensen verbleef ook de familie Weijers regelmatig in een schuilkelder. Toen ze zich daar op 4 oktober 1944 tijdens de gevechten schuil hielden, sloeg een granaat in en ontplofte. Marie Rikken-Weijers, de zus van Thé, zat met een kind op de arm dat dodelijk werd getroffen. Marie zelf was zwaar gewond aan haar schouder en knie.

Willemien en Stef Weijers vluchtten de schuilkelder uit en werden buiten de schuilkelder door granaatvuur getroffen. Stef overleed vrijwel direct en Willemien overleed enkele dagen later in het Canisius ziekenhuis in Nijmegen. Wat een vreselijke beleving voor de gehele familie!

Willemien Weijers.

De echtgenote van Jo Bruins, Agaath Spanbroek, vertelde, dat de overleden Stef en anderen voorlopig zijn begraven in de slootkant bij de Ambachtstraat, nabij de Van der Mondeweg. Later zijn ze beiden in Bemmelen op het R.K. kerkhof herbegraven. Kapelaan G. van der Voort beschrijft een en ander in zijn dagboek 'Kroniek van de bevrijding' onder het kopje 'Vrijdag 6 oktober 1944':

Vandaag vindt plaats een algemene uittocht en vlucht uit Haalderen. Het verwondert mij hoe het hele dorp leegloopt en dat nog wel na zijn bevrijding. De mensen zien er vermoeid en verwilderd uit. Zij willen ook in Bemmeler niet blijven, maar vervolgen hun tocht in de richting van Nijmegen.(...) De schoolkelder (in Bemmeler) zit weer vol. Ik ontmoet hier de oude Jan Weijers (hier vergist de kapelaan zich in de naam. Het was Theodorus Weijers) met zijn vrouw, boerenarbeiders uit het buurtschap Baal, dicht bij Haalderen. Hij is gewond en draagt een witte doek om zijn hoofd geknoopt. Anderen vertellen mij hetgeen deze oude mensen zelf nog niet ten volle weten, nl. dat hun grote kinderen Willemien en Stef bij een granaatexplosie zijn gedood. Een getrouwde dochter is zwaar gewond en het kind dat zij op haar arm droeg is ook dood. (...) Steeds meer verneem ik van hetgeen in Haalderen is gebeurd. Dagen en nachten hebben ze gezeten in de kelders onder de huizen of in schuilkelders buiten. (...) Tussen de boomgaarden, achter de huizen, verscholen zich de Duitse tanks welke Bemmeler beschoten en vandaar kregen ze de volle laag terug.

Marie Weijers heeft het zware oorlogsongeluk overleefd en is ondanks haar blijvende lichamelijke handicap een zeer optimistische, blijmoedige vrouw gebleven en is zelfs 101 jaar oud geworden.

De familie na de oorlog. Thé, Opoe en Bets en de kinderen Willie, Steef en Thea.

Uiteindelijk moest iedereen evacueren. Zo ook de familie Weijers. Thé Weijers kwam met zijn familie terecht in Hilvarenbeek. Het meisje met wie hij verkering had, Alberta Josepha Maria (Bets) Hubers, vond in Huizen, Noord-Holland, onderdak. Helaas was het voor hen beiden onmogelijk om contact met elkaar te hebben. Ze zaten immers aan verschillende kanten van het front.

Na de oorlog hebben Thé en Bets nog veel contact gehouden met de gezinnen, waar ze geëvacueerd geweest zijn. Enkele nichtjes van Thé (de dochters Diny, Gerry en Corry van Marie) zijn later met jongens uit "Brabant" zoals zij dat altijd noemden, getrouwd. De Huizense mensen waar Bets Hubers en haar familie werden ondergebracht (de familie Teuwsen), waren behoorlijk welgesteld, maar liepen daarmee niet te koop. Ze zijn na de oorlog vaak naar Haalderen gekomen en hebben Thé en Bets, toen ze net na de oorlog trouwden, van de nodige huisraad voorzien. Het waren, volgens zoon Steef, super mensen. Het is aardig nog te vermelden, dat Jan Polman, de oud-militair, verkering heeft gekregen met een zus van Bets, Annie Hubers, en daarmee is getrouwd.

Het nieuwe huis met op de achtergrond de noodwoning waar moeder Bets net vandaan komt.

Terug op Groot Baal

Bij terugkomst in de Betuwe, bleek het huis van Weijers vrijwel met de grond gelijk gemaakt. In eerste instantie kregen Thé en zijn ouders onderdak bij zijn zus Marie (gehuwd met Jan Rikken) die aan de Van der Mondeweg in Haalderen woonde. Dat duurde totdat de noodwoning vlak bij de ruïne van het oude huis op Groot Baal, gebouwd was. In die noodwoning waren alle basisfuncties voor een huishouden ingebouwd. Er was een woonkamer, enkele slaapkamers, keukentje en toilet, maar er was ook een deel bij, zodat er een koe en een paar varkens konden worden aangeschaft, teneinde het leven weer op te pakken.

Thé had intussen weer werk en pakte ook de eigen hofstede weer op. Moeder Bets deed de huishouding en hielp van tijd tot tijd mee op het land. Bovendien woonden haar schoonvader Theodorus Weijers en schoonmoeder Everdina Razing bij haar in huis.

Bets was heel zorgzaam ingesteld. Tijdens de maaltijd verdeelde ze altijd het eten. Als er bijvoorbeeld kip gegeten werd, kreeg vader een poot en opoe de andere. Moeder Bets zou niets speciaal voor zichzelf opeisen.

De eerste jaren na de oorlog waren vrij zwaar. Behalve dat er natuurlijk in materieel opzicht schaarste was, overleden ook vrij kort na elkaar Theodorus Weijers (in 1948; hij werd 78 jaar) en het tweede dochtertje van Thé en Bets, Thea (1950; zij mocht slechts 2 jaar worden).

In de nieuwe woning

In 1952 werd een definitief huis gebouwd van, voor die tijd, behoorlijke afmetingen.

De noodwoning bleef staan en werd in eerste instantie verhuurd aan de familie Van Marwijk. Op dit moment staat die noodwoning er nog steeds, zij het, dat er in de loop der tijd veel aan verbouwd is. Hij wordt nu als schuur gebruikt.

De "eerste steen" wordt gelegd door vader Thé en dochter Willie.

Steef met vader Thé en moeder Bets aan het "kippen plukken". Op de achtergrond de houtmijt.

Toen er meer kinderen geboren werden, ging Thé overal werken om zijn gezin te kunnen onderhouden.

Zo werkte hij onder meer rond 1960 op de NYMA-fabriek, een kunstzijdespinnerij in Nijmegen. Daar liep hij met een wagen met olie de hele fabriek rond, om de diverse machines waar nodig te smeren, opdat de lagers niet teveel zouden verhitten. Hij werd daar 'meester smeeder' genoemd.

En ondertussen werd thuis de hofstee bijgehouden. De kinderen van Thé en Bets hoefden zich in die tijd niet te vervelen. Ze werden bij van alles en nog wat ingeschakeld: bonen, aardbeien, bessen plukken, soms onkruid hakken, vee verzorgen, enz.

Mia, Willie en vader Thé aan het werk in de oude noodwoning (inmiddels in gebruik als schuur).

Natuurlijk deden ze dat lang niet altijd met plezier. Achteraf gezien is dat een goede leerschool geweest, meent zoon Steef, geboren in 1949, en je werd er bepaald niet slechter van. Je leerde werken en dat had als voordeel dat je het later ook geen punt vond om de handen uit de mouwen te steken.

Steef herinnert zich nog wel dat hij in zijn jeugd met zijn vader eens een koe moest wegbrengen naar boerderij de Houtakker aan de Karstraat. Die koe moest gedekt worden door de daar aanwezige stier en werd te voet aan een touw naar de Karstraat gebracht. Bij de boerderij aangekomen moest Steef bij de toegangspoort van de boerderij wachten. Op de een of andere manier vond vader Thé het toch niet verstandig dat zijn zoon het hele tafereel zou aanschouwen.

Waterleiding was er niet in de nieuwe woning. Het huis was van alle woningen op Baal het verst verwijderd van Bemmelen en lag niet al te ver van de Linge. Omdat er geen waterleiding was gebruikte de familie Weijers twee handpompen, één voor drinkwater dat uit een grondwaterput kwam, en één voor waswater uit een regenwaterput. Soms zaten er wormen in het water. Dan werd een nylon kous om de tuit van de pomp gebonden en die deed dienst als zeef.... Het zou tot 1964 duren voor er waterleiding in huis werd aangelegd. Maar ook toen was er nog geen douche en geen stromend warm water.

Winter op Baal. Vlnr. Steef, Willie, vader Thé, moeder Bets en Mia. Het kind is Marjo Tap.

Soms werd er onder kinderen wel gesproken over wat hun vader voor de kost deed. Zo vertelde Harry Hettinga eens, dat zijn vader meester was. Steef zei: "De mijne heeft WW". Dat klonk goed en geen van beide jongens wist wat dat was.

In zijn vrije tijd speelde Thé graag bariton. Hij was van jongsaf lid van UDI en dat is hij tot zijn dood gebleven. Helaas kon hij door een liesbreuk niet meer blazen en was gedurende de laatste 20 jaar van zijn leven niet meer actief. Hij zou echter geen vergadering en geen uitvoering overslaan.

Thé Weijers bij de schuur.

Thé en Bets waren best intelligent, maar doorleren na de lagere school was er in hun tijd niet bij. Toch waren ze gelukkig met het leven dat ze hadden. Ze hoefden niet zo nodig en hun levenservaring maakte hen tot wijze mensen. Ze waren heel zorgzaam voor hun gezin. Bij zwaar onweer werden de kinderen altijd uit bed gehaald om zonodig het huis snel te kunnen verlaten. Dan werden enkele heiligenbeelden op tafel gezet en werd er volop gebeden. Het huis stond open voor iedereen. Vanwege de aanwezigheid van opoe Weijers was er altijd veel aanloop van familie en die zoete inval leidde tot veel gezelligheid.

Je kunt het je in deze tijd moeilijk voorstellen, maar op Groot Baal woonden zo tussen 1950 en 1970 tientallen kinderen. Wim van Oppenraay had 7 kinderen en zijn broer Vincent had er 4. Hun neven Jo, Harrie en Geert hadden respectievelijk 7, 6 en 2 kinderen. Verder waren er bij Veldkamp (woonachtig in een van de arbeiderswoningen van Van Oppenraaij) 5, bij Berns 2 en bij Weijers 3 kinderen. Eling en De Wijse (ook woonachtig in een huurwoning van Van Oppenraaij) hadden geen kinderen.

De kinderen gingen allemaal in Bemmel naar school. De meisjes naar de Mariaschool, en de jongens eerst naar de jongensschool op het Meestersplein en later naar de nieuwe Pius X school.

Soms maak je als kind iets mee, dat je je hele leven bijblijft. Steef vertelde het volgende verhaal: Hij ging in Bemmel naar de Pius X school. Daar kwam in 1960, vanuit Limburg naar Bemmel verhuisd, een nieuwe jongen in de klas: Bennie Braam. Op een zeker moment deed hij iets wat niet helemaal in de haak was. De meester berispte hem en zei: "Jongen, wat zal je moeder daar wel van zeggen?" Bennie aarzelde een moment en zei toen zachtjes: "Ik heb geen moeder meer, meester." Dat maakte op de medeleerlingen zeer veel indruk.

De kinderen van Thé en Bets

Willy werd geboren in 1946. Ze trouwde later met Ruud Teunissen. Ze kregen twee kinderen: Maarten en Jasper. Thea werd geboren in 1948, maar overleed in 1950. Steef werd geboren in 1949 en huwde met Marian Jansen. Hun kinderen zijn Martijn, Servaas en Christian. Mia werd in 1952 geboren. Ze trouwde met Jan Hooijman. Zij kregen twee kinderen: Rutger en Judith.

Thé en Bets 40 jaar getrouwd.

En nu

Thé en Bets zijn allebei 85 jaar geworden en overleden respectievelijk in 1991 en 1996. Het huis op Baal is in 1996 verkocht aan slager Peter van der Heijden, die het een paar jaar later weer verkocht aan de heer P. Eijkhout uit Arnhem, die er nu nog woont. Inmiddels ligt het huis in het park Lingezen.

Willie, Steef en Mia zijn allen in Bemmeler blijven wonen. Willie werd ambtenaar op het Paleis van Justitie in Arnhem, tot het eerste kind werd geboren. Daarna nam ze ontslag teneinde zich helemaal aan haar gezin te wijden. Steef werd gemeenteambtenaar in de gemeente Elst, nu Overbetuwe, waar hij nu hoofd van de afdeling Financiën is. Mia was verpleegkundige in het Elisabeth Gasthuis in Arnhem, tot ook zij kinderen kreeg die haar aandacht opeisten en die ook kregen.

Met dank aan Steef Weijers en Bertus Polman

Joop Verburg

Oud archiefmateriaal (27)

1948

Dit jaar waren er enkele bijzondere landelijke gebeurtenissen, die ook voor de gemeente Bemmelen belangrijk waren. Daar was in de eerste plaats het 50-jarig jubileum van koningin Wilhelmina. Ter gelegenheid van die feestelijke gebeurtenis werd door het oranjecomité het kasteel 'De Kinkelenburg' verlicht. Kort nadat de feestelijkheden waren afgerond, deed Wilhelmina afstand van de regering ten behoeve van haar dochter, prinses Juliana. Ook voor die gelegenheid werden feesten georganiseerd en de oranjecomités kregen samen een subsidie van 903 gulden om dit alles te organiseren. Er werd voor het gemeentehuis een grote vlag met een oranje wimpel aangeschaft.

Het nieuwe gemeentehuis

Vrij snel na de oorlog werd kasteel 'De Kinkelenburg' gehuurd van de familie Homan van der Heide als tijdelijk gemeentehuis voor 600 gulden per jaar.

De Kinkelenburg vlak na de oorlog.

Aan het kasteel werd intensief onderhoud gepleegd. Daarbij en ook bij het onderhoud van de tuin en allerlei andere werkzaamheden komen we vooral de heer J. Natrop tegen, die een uurloon verdiende van 76 cent. In oktober werd 'De Kinkelenburg' aan de gemeente Bemmelen verkocht. Verkopers waren:

mevr. Cornelia Elisabeth Maria Hamers, weduwe van Jan Homan van der Heide, Ir. Jacob Homan van der Heide, mevr. Cornelia Homan van der Heide en Frederik van Amstel en mevr. Anna Bernardina Homan van der Heide en Hendrik Dirk Canne. Het ging om het kasteel met bijbehorend tuinhuis, kadastraal bekend als gemeente Bemmelen sectie F, nummers 203, 613, 979, 524, 615 en 783, samen groot 1.10.72 ha. De gemeente moest daarvoor 27.000 gulden op tafel leggen. Daarnaast werd een bedrag gerekend voor de elektrische installatie, sanitair en waterleiding met pompinstallatie, alsmede de kosten van notaris H.F. Jansen.

Het oude gemeentehuis werd tijdelijk verhuurd aan de firma Van Roosmalen. Later zou Ben Ebbens er 'De Spar' in vestigen.

Intussen werd begonnen met het opknappen van het nieuwe gemeentehuis 'De Kinkelenburg'. Teneinde er iets moois van te maken, reisde de gemeentearchitect Charles H.B. Estourgie naar Den Haag om daar de architectuur van het Vredespaleis te bestuderen. Ondertussen werd de nieuwe raadszaal aangekleed. G.J.M. Rijssenbeek leverde eiken 'Louis XVI' kamerbetimmering voor 1234 gulden en 75 cent. Dat werd vervoerd door H.A. Peters voor 15 gulden. Draper van den Broek uit Nijmegen mocht voor 123 gulden en 42 cent tafelkleden leveren voor de raadszaal. Daarnaast leverde dat bedrijf tapijt en gordijnen en werkte het de muren van de raadszaal af met behang op linnen voor 1150 gulden en 29 cent. J.G. van Roosmalen leverde twee kapstokken en Sipman Woninginrichting uit Arnhem mocht 10 fauteuils leveren voor 475 gulden, alsmede voor de raadszaal 2 tafels en 12 fauteuils voor 175 gulden per stuk en 3 zetels voor 191 gulden en 50 cent elk. Er werd ook galon aangeschaft voor de tafels. De NV Nederlandsche Maatschappij tot Exploitatie van Juweliersmagazijnen, Berger, Van Kempen en Vos te Utrecht, leverden de zilveren ambtsketen voor burgemeester W. van Elk. De Ned. Heidemaatschappij bemoeide zich met het 'Park om de Kinkelenburg'.

De officiële opening van het gerestaureerde kasteelraadhuis zou uiteindelijk plaatsvinden op donderdag 13 mei 1954.

Naweeën van de oorlog

Er moest nog steeds onderhoud gepleegd worden aan de graven van gesneuvelde militairen. Er lagen in 1948 nog 281 Duitsers en 1 Engelsman begraven op de algemene begraafplaats aan de Teselaar. Deze graven werden verzorgd door de heer W.F. Willemsen. Nog steeds was er van alles 'op de bon' en dat werd geregeld vanuit de Distributiekring Elst. Ook moest er nog veel hersteld worden aan het grote aantal zwaar beschadigde woningen en gebouwen in de gemeente. Er werd geld uitgekeerd aan diverse mensen die gedeeltelijk invalide waren of op een andere wijze oorlogsslachtoffers waren. Dit werd geregeld door de heren W. van der Sandt en P. Hendriks.

De gemeente ontving van het Districtsbureau van de Wederopbouw 'Beneden de Rijn' voor noodherstel 1246 gulden en 69 cent. Tevens werd er grond aangekocht voor een uitbreidingsplan.

Wederopbouw

De wederopbouw werkte op volle toeren. Verschillende arbeiders moesten worden ondergebracht en daarvoor werd door boeren stro geleverd. Zo diende de heer J. de Beijer, achteraf in 1948, een rekening in voor het verlenen van nachtverblijf aan een drietal rietdekkers, die in 1945 bij hem hadden gebivakkeerd. Er werden enkele straten aangelegd om de nieuwe woningwetwoningen aan de Boswei en de Kuiperswei, alsmede de Domakker in Haalderen bereikbaar te maken. De weg van Bemmelen naar Ressen werd geasfalteerd en van fijn grind voorzien. J.H. Knipscheer leverde wegenverf. Ter reparatie van de 'weg om de kolk' en de 'weg door de kolk' in Haalderen werd puin en grind, alsmede 1000 straatklinkers aangevoerd. De weg om de kolk werd alleen gebruikt bij hoog water. Firma J.A. Verweijen leverde materiaal ten behoeve van eventuele afsluiting van de weg door de kolk.

Onderwijs

De schoolgebouwen van de verschillende lagere scholen waren danig vernield en er werd overal onderhoud gepleegd. Voor de hervormde school huurde de gemeente van de kerk het 'Gebouw voor Christelijke Belangen', teneinde dit voor het onderwijs ter beschikking te stellen, omdat de school aan de Teselaar vrijwel met de grond gelijk gemaakt was. Alle scholen kregen extra geld voor aanschaf van leermiddelen, die in de oorlog verloren gegaan waren. De Donatusparochie kreeg een subsidie voor de bewaarschool. Daar werden 100 kinderen opgevangen, waarvoor f 3,- per kind werd betaald.

De ULO-school was voorlopig gevestigd in een barak, die achter het gemeentehuis stond. Van de familie Ratering Arntz werd een stuk grond gekocht om een definitief gebouw voor de ULO-school te bouwen. Het werden voorlopig drie lokalen. Daarbij kreeg de school een bedrag voor de inrichting en aanschaf van leermiddelen. Er werd tevens een ontsluitingsweg voor de ULO aangelegd.

Kinderen uit Doornenburg, Angeren, Gendt en Haalderen werden per GTW-bus vervoerd naar school. Daarvoor werden busabonnementen verstrekt.

De kinderen verzuimden blijkbaar nauwelijks de school, want de commissie tot wering van schoolverzuim -de heren G.Ch. Rietveld, H.E. Janssen, J.W.F. Wieland en M.H. Jansen- vergaderde slechts twee keer in 1948.

Nog enkele bijzonderheden

In 1948 waren er verkiezingen voor de Staten Generaal.

Oude bevolkingsregisters werden opgeborgen in de veiligheidskelder van de Twentse Bank te Nijmegen.

De gemeente Bemmel sloot zich via de Vereniging van Nederlandse Gemeenten aan bij de 'Gemeenschappelijke Filmkeuring op Katholieke grondslag', gevestigd te Eindhoven. Het lidmaatschap kostte 1 cent per inwoner en de gemeente Bemmel had 8231 inwoners, dus...

Joop Verburg

Het klompenmakersgilde vergadert

— In de vergadering van de R. K. Klompenmakersgilde Bemmel en Omstreken, gehouden 5 Sept., werd o.a. besloten met ingang van 1 Oct. a.s. een nieuwe loonsverhoging in te voeren, zoodat het minimumloon voor booren wordt 25 cts., voor hakken 20 cts en voor lijnsnijders 15 cts.

In verband hiermede werd als minimumprijs vastgesteld :

Manskl. f 1.30—1.40. vrouwenkl. f 1.10 f 1.25, drielings f 0.75—0.95, halven f 0.55—0.70. Besloten werd alsnog gezamenlijk bindtouw in te koopen en zoo mogelijk op dezelfde wijze gereedschappen aan te schaffen.

In de Waalbode van 11 september 1922 een verslag van de vergadering waarin de nieuwe prijzen werden vastgesteld.

Karikaturen van bekende Bemmelingen

In het begin van de jaren vijftig is een aantal karikaturen van bekende Bemmelingen getekend door J. van Eijnden. Bij het afscheid van de Bemmelse arts C.H.B. Horrevoets zijn deze karikaturen aangeboden. Ze zijn door Alphons Wierink voorzien van bijbehorende teksten. In de komende kringbladen zullen we deze karikaturen de revue laten passeren, te beginnen met die van Alphons Wierink.

Alphons Wierink, hoofdonderwijzer

Geen sfinx, geen jood, geen flitsend brein.
Hij ruikt geen winst. Wie mag het zijn?
Hij valt een beetje uit de toon.....
"De gewone man" Is zo gewoon

Mooie plekjes

Bemmel (Gld.) heeft mooie plekjes.

In het kringblad van januari vroegen we onze lezers om informatie over het huis op deze afbeelding. Er reageerden verschillende mensen op onze oproep met een telefoontje of een gesprek zomaar op straat. Door allerlei omstandigheden is het nog niet gelukt om de juiste plaats te traceren en het huis een adres te geven.

We speuren verder naar het huis en als er meer duidelijkheid is, zullen we dat zeker met u delen.

Maria Janssen

Internet wetenswaardigheden

Burgerlijke stand Bemmel

De (Engelstalige) website van de Mormonen (ook wel genoemd 'Kerk van Jezus Christus van de Heiligen der Laatste Dagen') bevat veel genealogische gegevens die door leden van deze kerk bij elkaar gebracht zijn. Op zich een hele mooie bron, maar aangezien het geen originele gegevens betreft moet je rekening houden met mogelijke (schrijf)fouten. Sinds kort zijn echter ook de

scans van de akten van de burgerlijke stand op de website geplaatst. Het betreft van Nederland o.a. een aantal plaatsen in de provincie Gelderland, waaronder Bemmelen.

FAMILYSEARCH Record Search	
Browse: Netherlands, Gelderland	Bemmelen
Municipality	Record type and date range
Beekbergen	Echtscheidingen (divorces) 1830
Beesd	Echtscheidingen (divorces) 1913-1922
Beltrum	Geboorten (births) 1812-1826
Bemmelen	Geboorten (births) 1827-1831
Bennekom	Geboorten (births) 1831-1842
Bergh	Geboorten (births) 1843-1851
Bergharen	Geboorten (births) 1851-1854
Bern	Geboorten (births) 1855-1864
Beuningen	Geboorten (births) 1865-1867

*In het eerste scherm kiezen voor *Netherlands, Gelderland Province Civil Registration 1811-1950 en dan in dit scherm links de plaatsnaam selecteren en dan verschijnt daarnaast welke akten beschikbaar zijn.*

Opgenomen zijn de scans van geboorteakten van 1812-1902, huwelijksakten van 1812-1922, overlijdensakten van 1812-1950 en echtscheidingsakten van 1830 en 1913-1922.

Zie <http://pilot.familysearch.org/recordsearch/start.html#p=allCollections;r=1>

Stichting Historie Grofkeramiek

De Stichting Historie Grofkeramiek houdt zich bezig met alle aspecten van behoud van het grofkeramisch erfgoed. Grofkeramische producten zijn van klei gebakken bouwmaterialen, zoals bakstenen en dakpannen.

Nederland is van oudsher typisch een land waar dergelijke bouwmaterialen zijn toegepast, daar natuursteen hier weinig voorkomt. Vooral het beeld dat men van de grote rivieren heeft, wordt gekenmerkt door de destijds vele schoorstenen die behoorden aan de baksteen- en dakpannenfabrieken. In de tweede helft van de 20e eeuw is, vanwege steeds verdergaande automatisering van de productie, een groot aantal bedrijven gesloten en in verval geraakt. Vrijwel alle grofkeramische bedrijven in Nederland behoren nu toe aan een handvol concerns die de vraag van de markt geheel kunnen dekken.

De website is bedoeld om geïnteresseerden te informeren over de stichting en haar activiteiten.

Zie <http://www.grofkeramiek.nl/>

De Gelderse Poort

De Gelderse Poort is een prachtig grensoverschrijdend rivierenlandschap met oude rivierarmen, moerassen, ooibossen en wielen van de rivieren Rijn, Waal en IJssel. Het geheel wordt omlijst door de heuvels van de Veluwezoom, Montferland, Nijmegen en Reichswald.

Uitgangspunt van deze site is om u te laten kennismaken met dit schitterende Nationaal Landschap. Dit kan, gezien het karakter van dit gebied, het beste door er te voet of per fiets op uit te trekken. Op deze wijze leert men het gebied door en door kennen en kan men volop genieten van al het moois dat dit landschap biedt. Deze site biedt u onder meer een overzicht van wandel- en fietstochten in dit gebied.

Zie <http://members.chello.nl/~he.vanhoek/>

Adri Stuart

Aanwinsten

De afgelopen periode hebben we een groot aantal aanwinsten voor de kring binnengekregen, waarmee we natuurlijk erg blij zijn. Het betrof foto's en documenten van Bemmels 800, een affiche van de Bemmelse Ponymarkt 1972, diverse bidprentjes, een aantal exemplaren van de Bemmelse Krant van 1969, een Bemmeltje (tombak) en twee fietsschildjes en een CD getiteld "Bemmels uurtje" van meester Wierink.

Verder nog jaarverslagen van het Wit-Gele Kruis en rechtsopvolgers, een notulenboek van de KAB (later NKV) van de afdeling Bemmels (1956-1972), een notulenboek van de RK Werkliedenvereniging ook van de afdeling Bemmels (1946-1956) en het boek: "Want het apparaat moet altijd blijven", een uitgave door vakbondsleden.

Eind vorig jaar kregen we nog een voorzittershamer, verschillende objecten van Ambacht Haalderen, vaantjes van de zeskamp Haalderen, Bemmels 800 en van de taptoe Bemmels 800, allen uit 1978, een fotoboek van de Vlaggenparade van de Nijmeegse Vierdaagse. Deze waren nog niet opgenomen in het eerste kringblad van 2010.

Dan nog een 45-tal tekeningen (in kopie) van Bemmelse gebouwen en als laatste diverse kantoorartikelen.

Zoals u ziet is het een hele opsomming waarvoor nogmaals hartelijk dank. Bovengenoemde voorwerpen zijn te zien in ons documentatiecentrum.

Het bestuur

Advertenties 1947

VERLOREN

Vulpen in lederen étui van MULO-school Bemmelen, naar Doornenburg (zeer gedupeerd). Tegen beloning terug bezorgen bij B. van BOLDEREN, Rijnstraat E 27a, Doornenburg

WEGGELOPEN:

HOND

Duits staande draadharig wit-bruin. Tegen beloning terug te bezorgen:

J. RATERING-Arntz,
Huize „Bemmel”
Bemmel (O.-B.).

VERMIST

uit weide Groenestraat te Bemmel, 1½-jarige Vaars, zw.bont met kol; 1½-jarig rood bont grote bles, acht maanden zw.bont witte stip op de neus.

Inlichtingen: tegen goede beloning A. STUART, „Oostervelde”, Bemmel.

95291

VERMIST

2-jarige drachtige zwart-bonte

VAARS

oormerk 6395. Inlichtingen JAN ROELOFS, Plak, Bemmel. 89159

WIE VERMIST

'n zwartbont Rund

1½ jaar.

Het staat gestald bij: GEBR. EVERS, Ressen. 94899

GEVONDEN

TEXTIELKAARTEN in Gendt tegen advertentiekosten terug te bekomen bij W. J. PEPERKAMP, Dropsstraat 69, Haalderen. 57573

VERMIST

2 Ponies, 1 zwart bont; VEULEN, bruin bont met veel wit. Inlichtingen tegen beloning J. MOED, Bemmel, Telef. 270.

10988

Historische Kring Bommel

Secretariaat: W. Vermeer 't Slag 23, 6681 GA Bommel
0481-461474 secretaris@historischekringbommel.nl

Bankrekening: Rabobank Bommel 10.57.26.443

Internetadres: <http://www.historischekringbommel.nl>

Bestuur:

Voorzitter Drs. M.H.J.M. Kocken Klein Rome 28, 6681 PB Bommel
(archeologie) 0481-465522 marckocken@kpnplanet.nl

Secretaris W. Vermeer 't Slag 23, Bommel
0481-461474 secretaris@historischekringbommel.nl

Penningmeester A.J.G. van Rossum Sandershof 6, 6681 BT Bommel
0481- 461856 penningmeester@historischekringbommel.nl

Bestuurslid A.B.P.M. Stuart Bakershoeve 106, 7326 DM Apeldoorn
(genealogie) 055-5410637 adri@historischekringbommel.nl

Bestuurslid G.Th. Bouwman Brouwerslaan 13, 6681 EB Bommel
0481-462709 gijs-bouwman@planet.nl

Bestuurslid M.J.P. Janssen-van Gelder Dorpsstraat 8, 6681 BN Bommel
(documentatie) 0481-464349

Bestuurslid M.G.A.E. van de Nieuwenhuijzen Lidwinastraat 13
0481-463660 6681 AC Bommel

Redactie:

De redactie werd gevormd door Gijs Bouwman, Maria Janssen, Maria Loonen, Adri Stuart en Joop Verburg. Kopij en andere berichten voor de redactie kunnen worden ingeleverd bij de redactieleden.

Het email adres van Maria Loonen is: maria.loonen@planet.nl

Lidmaatschap Historische Kring Bommel:

Deze uitgave wordt gratis verspreid onder de leden van de kring. Aanmelding kan geschieden bij het secretariaat. De contributie bedraagt € 15,00 per jaar; tweede en volgende gezinsleden betalen € 4,50. Cadeaubonnen waarmee u familie, vrienden of bekenden een jaarlidmaatschap kunt schenken, zijn verkrijgbaar bij de secretaris.

